

OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

TEIJA KARJULA
PÄIVÄKODIN MERKITYS LAPSEN PSYKKISELLE KEHITYKSELLE
KIINTYMYSSUHTEEN NÄKÖKULMASTA

Kasvatustieteen kandidaatintyö
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Kasvatustieteiden koulutus
2017

Master's Programme in Education and Globalisation Kasvatuspsykologian koulutus		Tekijä/Author Teija Karjula	
Työn nimi/Title of thesis Päiväkodin merkitys lapsen psyykkiselle kehitykselle kiintymyssuhteen näkökulmasta			
Pääaine/Major subject Kasvatuspsykologia	Työn laji/Type of thesis Kandidaatin tutkielma	Aika/Year 2017	Sivumäärä/No. of pages 34
Tiivistelmä/Abstract Tarkastelen tutkielmassani kiintymyssuhteen muodostumista ja sen merkitystä lapsen psyykkiselle kehitykselle päiväkotikontekstissa sekä sitä, miltä päiväkotinäyttäytyminen kiintymyssuhteen valossa. Suurin osa suomalaisista lapsista on päiväkodissa ja tämän vuoksi sen merkityksen ja vaikutusten tarkastelu lapsen psyykkiselle kehitykselle on tärkeää. Aihe on nyt myös ajankohtainen; varhaiskasvatustilaa on uudistettu monelta osin, muun muassa lapsiryhmien kokoon vaikuttavilla säädöksillä. Tutkielmani on toteutettu yhteistyössä Oulun yliopiston toteuttaman VakaVai-hankeen kanssa (2016-2017), jossa selvitetään varhaiskasvatustilaa kokonaisvaikutuksia eri osapuolten näkökulmista. Tavoitteenani on tutkielman myötä tuoda lainsäädännön muutosten tarkasteluun psykologista näkökulmaa. Olen toteuttanut tutkielman kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tutkielma kiteyttää suomalaisen päiväkotikontekstiin sopivaa kiintymyssuhteeseen liittyvää tutkimuskirjallisuutta yhdeksi kokonaisuudeksi. Kiintymyssuhde on tärkeä näkökulma päiväkodin merkitysten tarkastelussa, sillä kiintymyssuhdetutkimuksen mukaan lapsen emotionaalinen, kognitiivinen ja sosiaalinen kehitys perustuvat turvalliseen kiintymyssuhteeseen. Tästä näkökulmasta katsottuna olisi tärkeää, että varhaiskasvatuksessa lapsi voisi muodostaa kiintymyssuhteen kasvattajaan. Lapsen ja kasvattajan välisen kiintymyksen on todettu suojaavan lapsen kehitystä. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumiseksi kasvattajan tulisi olla sensitiivinen lapsen tarpeiden ja tunteiden suhteen. Hänen tulisi olla lapsen saatavilla, johdonmukainen ja valmis sitoutumaan emotionaalisesti lapseen. Kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta myös jatkuvuus ja pysyvyys ovat olennaisia. Tutkimukset osoittavat, että lapsi kokee eroahdistusta ollessaan erossa ensisijaisesta kiintymiskohteesta. Lisäksi tutkimuksissa tuodaan esille, että ero ensisijaisesta kiintymiskohteesta voi vaikuttaa lapsen ja ensisijaisen kiintymiskohteen väliseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhteeseen. Tutkimusten mukaan päiväkotinäyttäytyminen voi aiheuttaa lapselle stressitason nousua, jolla on negatiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle. Tällöin toissijaisen kiintymyssuhteen merkitys varhaiskasvatuksessa korostuu, sillä toissijaisen kiintymiskohteen hoiva voi lievittää eroahdistusta sekä vähentää lapsen kokemaa stressiä. Tutkielmani osoittaa, että pysyvyyden ja sellaisten toimintamallien suosiminen, joissa kasvattajan on mahdollista olla sensitiivinen ja jokaisen lapsen saatavilla, olisi tärkeää välittyä myös varhaiskasvatusta koskevaan päätöksen tekoon. Tutkielmani vahvistaa ajatusta siitä, että päiväkodeissa olisi tärkeää suosia kiintymyssuhdetta tukevia toimintamalleja.			
Asiasanat/Keywords Psyykinen kehitys, Kiintymyssuhde, Päiväkotinäyttäytyminen			

Sisältö:

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIELMAN TOTEUTUS.....	4
3	KIINTYMYSSUHDETEORIA JA KIINTYMYSSUHDE	7
3.1	Kiintymyssuhteen muodostuminen ja kiintymysmallit:	8
3.2	Kiintymyssuhde osana psyykkisen kehityksen perustaa	11
4	PÄIVÄKODIN MERKITYS LAPSEN PSYKKISELLE KEHITYKSELLE KIINTYMYSSUHTEEN NÄKÖKULMASTA:	15
4.1	Ero ensisijaisesta kiintymiskohteesta - Päiväkodin vaikutus ensisijaiseen kiintymyssuhteeseen ja eroahdistus:.....	19
4.2	Päiväkoti ja kiintymyssuhde kasvattajaan:	21
4.2.1	<i>Toissijaisen kiintymyssuhteen muodostuminen:</i>	<i>21</i>
4.2.2	<i>Toissijaisen kiintymyssuhteen merkitys päiväkodissa.....</i>	<i>24</i>
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	27
	LÄHTEET	32

1 JOHDANTO

Tarkastelen tutkielmassani kiintymyssuhteen muodostumista, sen merkitystä ja lapsen psyykkistä kehitystä päiväkotikontekstissa pääasiallisesti psykologisen tutkimuskirjallisuuden ja erityisesti kiintymyssuhdetutkimusten valossa. Tarkoitin tutkielmassani päiväkodilla koko päiväkodin kontekstia, jossa lapsi saa kasvatusta, hoivaa ja opetusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) mukaan päiväkotien toiminta on ryhmämuotoista ja päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatustoimintamuoto Suomessa. Koska suurin osa suomalaisista lapsista on päiväkodissa (THL, 2015), ajattelen, että sen merkityksen tarkastelu lapsen kehityksen kannalta on tärkeää myös psykologisesta näkökulmasta. Nämä vaikutukset olisi mielestäni hyvä ottaa huomioon myös poliittisissa ratkaisuisissa, jotka ohjaavat sekä lapsen varhaiskasvatusta että vanhempien ratkaisuja lastensa varhaiskasvatukseen suhteen. Olen opintojeni aikana miettinyt päiväkodin merkitystä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Aihe on nyt myös ajankohtainen, sillä varhaiskasvatuksen lainsäädäntöä on uudistettu Suomessa viime vuosina useaan otteeseen ja prosessi on edelleen kesken. Varhaiskasvatus ja varhaiskasvatukseen liittyvät muutokset ovat lähiaikoina olleet esillä julkisessa keskustelussa useiden asiantuntijoiden taholta. Aloin tehdä tätä tutkielmaa, koska näin tarpeellisenä tuoda nyt meneillään olevaan VakaVai-hankkeeseen (Selvitys Varhaiskasvatustilanteesta 2016–2017) myös psykologista näkökulmaa.

Kiintymyssuhde voidaan nähdä perustana lapsen psyykkisessä kehityksessä, minkä vuoksi ajattelen, että se on tärkeä näkökulma nyt meneillään olevaan varhaiskasvatustilanteen uudistusten arviointiin. Tutkielmassa minulla on ollut tavoitteena koota yhteen tuoretta psykologista tutkimuskirjallisuutta kiintymyssuhteesta päiväkotikontekstissa. Vaikka päivähoidon ja lapsen psyykkisen kehityksen välisiä yhteyksiä ennen kouluikää on tutkittu melko paljon, pitkäaikaisvaikutusten tutkiminen on vielä hyvin vähäistä Suomessa ja ylipäänsä Pohjoismaissa (Hämäläinen, Kouvo & Silvén, 2009). Lisäksi Suomessa päiväkotiin liittyvää tutkimusta psykologian alalla on Tuompo-Johansson:n (2001) mukaan tehty paljolti 70-80 -luvulla. Niinpä olen tutkielmassani käyttänyt myös kansainvälistä tutkimusta soveltuvien osien.

Keltikangas-Järvisen (2012) mukaan tasapainoiseksi yksilöksi kehittyminen mahdollistuu vain kiinteässä yhteydessä lapselle emotionaalisesti tärkeisiin ihmisiin. Kiintymyssuhdetutkimus osoittaa, että kiintymyssuhde toimii lapsen sekä emotionaalisen, kognitiivisen että sosiaalisen kehityksen perustana. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 26, 28). Kiintymyssuhteessa keskeistä on se, miten lapsi voi käyttää hoitajaansa turvallisuuden perustana tasapainoillessaan turvallisuuden ja ympäristön tutkimisen välillä (Hautamäki, 2002). Kiintymyssuhteen rakentuminen ja merkitys korostuvat tarkasteltaessa alle kolmivuotiaiden kehitystä ja aluksi ajattelinkin, että tutkimukseni koskisi alle kolmivuotiaiden ryhmää. Asiaan tarkemmin perehdyttyäni ymmärsin, että se on tärkeä näkökulma myös 3-5 -vuotiaiden lasten kohdalla, erityisesti toissijaisen kiintymyssuhteen muodostumisen ja sen merkityksen näkökulmasta.

Psykologisen tutkimuksen mukaan ryhmämuotoinen päivähoito on haaste lapsen kehitykselle (Keltikangas-Järvinen, 2012; Tikkanen, 2015). Tutkimusten mukaan, päiväkotit voi aiheuttaa lapselle stressitason nousua, jolla on negatiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle (Keltikangas-Järvinen, 2012; Tikkanen, 2015; Suhonen, ym., 2014). Pieni lapsi tarvitsee tunnetilojensa ja stressin säätelyyn aikuisen apua, sillä hänen säätelymekanisminsa ovat vasta kehittymässä. Ajattelen, että tämä merkittävältä osalta perustelee lapsen tarvetta kiintymykseen päiväkotipäivän aikana. Kiintymyssuhteen näkökulmasta päiväkodin vaikutuksia tarkastellessa olenkin opintojeni aikana pohtinut, millä tasolla lapsi pystyy muodostamaan kasvattajaan turvallisen kiintymyssuhteen ja kuinka hyvin kasvattajat pystyvät tunnistamaan päivän aikana lapsen tarpeita yksilöllisesti ja vastaamaan niihin. Olen pohtinut asiaa myös ensisijaisen kiintymyssuhteen kannalta ja pohtinut, miten varhain aloitettu hoito vaikuttaa lapsen ensisijaisen kiintymyssuhteen muodostumiseen sekä miten ero ja siitä johtuva eroahdistus vaikuttavat lapseen. Päiväkodissa lapsen päivät ovat usein pitkiä, joka voi itsessään jo tuoda haasteita lapselle (Keltikangas-Järvinen, 2012) ja ajattelen, että tällöin myös varhaiskasvatuksen laatu ja muut tekijät korostuvat entisestään lapsen kehityksen kannalta.

Suomessa vanhempainvapaa loppuu, kun lapsi on noin yhdeksän kuukauden ikäinen. Lapsen aloittaessa tällöin päiväkodin hänen kykynsä pitää hoitajaansa mielessä ei ole vielä kehittynyt, mikä voi olla haaste lapsen ensisijaisen kiintymyssuhteen muodostumiselle ja psyykkiselle kehitykselle (Keltikangas-Järvinen, 2012). Lisäksi päiväkodissa kasvattajia on

useita eikä lapsella välttämättä ole useiden kasvattajien ja niiden vaihtuvuuden vuoksi mahdollisuutta muodostaa keneenkään heistä pitkäaikaista ja turvallista kiintymyssuhdetta. Suurissa päiväkotiryhmissä lapsi voi myös joutua kilpailemaan toisten lasten kanssa kasvattajien huomiosta (Kalland, 2011; Sinkkonen, 2004, s. 1871). Nyt lainsäädännön uudistuttua 3–5-vuotiaiden ryhmäkoot kasvavat entistä suuremmaksi niin, että entisen seitsemän lapsen sijaan ryhmässä voi olla kahdeksan lasta yhtä kasvattajaa kohti, eli 24 lasta yhtäaikaisesti (L 580/2015, 5a§). Lisäksi lapsen subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta on mahdollista rajata kahteenkymmeneen tuntiin viikossa (L 108/2016, 11§), mikä saattaa vaikuttaa vaihtuvuuteen ryhmien sisällä. Psykologiassa on tehty päiväkotiin ja sen merkitykseen liittyvää tutkimusta melko paljon ja olen usein ihmetellyt miten vähän nämä tutkimukset kuitenkin vaikuttavat poliittiseen päätöksen tekoon ja lasten varhaiskasvatusta koskeviin päätöksiin. Jari Sinkkonen (2004, s. 1871) toteaa aiheesta:

"Hyvään kasvuun lapsi tarvitsee ennakoitavan ympäristön ja vähintään yhden mutta mielellään useamman riittävän hyvän kiintymyssuhteen. Hän tarvitsee aikuisia, jotka sietävät kielteisiäkin tunteita eivätkä rankaise niiden ilmaisemisesta. Joudumme siis pyristelemään irti suomalaisen kasvatuskulttuurin perinnöstä, jonka mukaan pettymyksen osoittaminen ja kiukku on huonoa käytöstä, johon ei pidä reagoida millään tavalla. Samoin on ilmeistä, että joutuminen liian varhain suureen ja meluisaan päiväkotiryhmään kuormittaa lasta. Sen sijaan, että saisi aikuiselta riittävää yksilöllistä tukea itsehallintaan, lapsi joutuukin puolustamaan reviiriään ja paikkaansa ryhmässä. Kiintymysteorian havaintojen soisi välittyvän myös päivähoitoa koskeviin ratkaisuihin."

2 TUTKIELMAN TOTEUTUS

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella päiväkodin merkitystä lapsen psyykkiselle kehitykselle kiintymyssuhteen näkökulmasta ja tuoda näin psykologisen tutkimuksen parissa käytävää keskustelua mukaan varhaiskasvatustieteiden uudistusten arviointiin. Tutkielmassani tarkastelen kiintymyssuhteen muodostumista ja sen merkitystä lapsen psyykkiselle kehitykselle päiväkotikontekstissa sekä sitä, miltä päiväkotinäyttäytyminen kiintymyssuhteen valossa. Tutkielman aiheen valintaa on alusta asti ohjannut se, että teen tutkielmani VakaVai-hankkeelle. Pääkysymyksenä tutkielmassani on: *Mikä on päiväkodin merkitys lapsen psyykkiselle kehitykselle kiintymyssuhteen näkökulmasta?* Pyrin löytämään tähän kysymykseen vastausta seuraavien kolmen alakysymyksen kautta: *Mikä merkitys erolla ensisijaisesta kiintymiskohteesta on lapsen psyykkiselle kehitykselle? Miten toissijainen kiintymyssuhde muodostuu päiväkodissa? ja Mikä merkitys toissijaisella kiintymyssuhteella päiväkodin kasvattajaan on lapsen psyykkiselle kehitykselle?*

Pohdin, mitä käsitettä käytän tutkielmassani niistä kaikista aikuisista, jotka vastaavat päiväkodissa lapsen opetuksesta, hoivasta ja kasvatuksesta (ks. L 580/2015, 1§). Lähteissäni on jonkin verran käytetty päiväkodin aikuisista hoitaja-käsitettä ja sitä käytetään usein myös kiintymyssuhdekirjallisuudessa. En kuitenkaan käyttänyt sitä tutkielmassani, sillä se voidaan helposti mieltää päiväkotikontekstissa viittaavaan nimenomaan lastenhoitajiin. Nykyisin päiväkodissa työskentelevistä lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta vastaavista aikuisista käytetään käsitettä varhaiskasvattaja. Päädyin itse käyttämään tutkielmassani käsitettä kasvattaja, sillä viittaa sillä päiväkodin kaikkiin aikuisiin, jotka vastaavat lapsen opetuksesta, hoivasta ja kasvatuksesta, riippumatta aikuisen koulutuksesta.

Käytän tutkielmassani teoreettista lähestymistapaa ja olen toteuttanut sen kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kun tavoitteenani on tuoda varhaiskasvatustieteiden uudistusten arviointiin psykologista näkökulmaa peilauspinnaksi, mielestäni teoreettinen lähestymistapa on siihen sopiva. Ajattelen, että jo olevan tutkimustiedon hyödyntäminen on myös järkevää, koska kiintymyssuhde – tutkimusta on tehty paljon ja kun tarkoitukseni on selvittää kiintymyssuhteen merkitystä lapsen

kehitykselle. Kirjallisuuskatsaus menetelmänä perustuu aikaisemman kirjallisuuden ja tutkimustiedon esittelyyn ja arviointiin (Atjonen, 2010). Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on tavoitteena luoda yleiskatsaus käsiteltävästä aiheesta ja saada laaja käsitys siitä (Salminen, 2011). Olen siis tutustunut aihetta koskevaan aikaisempaan kirjallisuuteen ja tutkimukseen ja muodostanut niiden pohjalta vastauksia tutkimuskysymyksiini. Huomasin tutkielmaa tehdessäni, että kotimainen varhaiskasvatuksen vaikutusten yhteyden tutkiminen lapsen psyykkiseen kehitykseen kiintymyssuhteen näkökulmasta ajoittuu paljolti 70–80-luvuille. Täten kotimaista tuoretta tutkimusta ei ollut paljoa tarjolla ja se oli vaikeasti löydettävissä. Tuompo-Johansson:n (2001) mukaan Suomessa päivähoiton vaikutusten arviointi ajoittuu juuri 70–80-luvuille ja on suurimmaksi osaksi tehty alle kouluikäisillä lapsilla ja tällöinhän niissä ei tarkastella päivähoiton pitkäaikaisvaikutuksia. Niinpä olen käyttänyt lähteenä suomalaista tutkimuskirjallisuutta sekä kansainvälisiä artikkeleita valikoidusti.

Aloitin tutkielmani tekemisen tutustumalla teoreettiseen kehykseen, joka muodostaa tutkimukselle pohjan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Sen jälkeen aloin hakea aiempaa kirjallisuutta ja tutkimusta aiheesta. Olen kirjannut ylös tiedonhankintaprosessiani. Olen hakenut kirjallisuutta Oula, Melinda, Arto ja Psycarticles – tietokannoista hakusanoilla *kiintymys*, *kehitys* ja *päiväkoti/päivähoito* sekä niiden englanninkielisillä vastineilla *attachment*, *development*, *kindergarten/day care*. Joitakin lähteitä olen löytänyt myös toisten lähteiden lähdeluettelon kautta.

Olen lähteiden valinnassa ensin pyrkinyt varmistamaan niiden tieteellisyyden julkaisemispaikan ja kirjoittajan taustan perusteella. Lisäksi olen Psycarticles-tietokannasta hakiessani hakenut ainoastaan vertaisarvioituja artikkeleita. Olen käyttänyt muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta 2000 vuoden jälkeen julkaistuja lähteitä. Vanhempia lähteitä, joita olen tutkimuksessani käyttänyt ovat Bowlby:n teos ja yksi NICHD-tutkimuksen tutkimusraportti. Olen käyttänyt Bowlby:n teosta, koska hän on kiintymyssuhdeteorian luoja ja olen näin halunnut tutustua alkuperäiseen teokseen. Halusin käyttää NICHD-tutkimusta tutkielmassani ja myös vuoden 1997 raporttia, sillä NICHD-tutkimus perustuu pitkään tutkimussarjaan ja sitä pidetään hyvin luotettavana kansainvälisenä tutkimuksena päivähoiton vaikutuksista (Keltikangas-Järvinen, 2012, s.118). Erityisesti päiväkotia koskevissa kansainvälisissä lähteissä olen pyrkinyt rajaamaan mukaan ottamani artikkelit sillä perusteella, että ne mahdollisimman hyvin kuvaisivat myös asiantilaa Suomessa. Olen

esimerkiksi rajannut pois tutkimukset, jotka on tehty alle 9 kuukauden ikäisillä lapsilla, sillä tämän ikäiset eivät voi olla Suomessa päiväkodissa. Kansainvälisten tutkimusten yleistämisessä suomalaiseen varhaiskasvatukseen täytyy olla kuitenkin mielestäni varovainen ottaen huomioon sen, että varhaiskasvatus ja sen laatu vaihtelevat eri maissa. Tieteellisyyden lisäksi tärkeimpänä pääkriteerinä lähdeaineiston valinnassa on ollut se, kuinka hyvin ne vastaavat tutkielmani tavoitteeseen, aiheeseen ja tutkimuskysymyksiini. Pyrkimyksenäni on ollut käyttää mahdollisimman paljon alkuperäislähteitä. Kuitenkin useissa artikkeleissa on kuvattu aiempaa tutkimusta aiheesta ja kirjallisuudessa on käytetty aiempaa tutkimusta. Olen tuonut myös näitä esille, sillä mielestäni nämä rikastuttavat kokonaiskuvaa aiheesta eikä minun tarvitse työn laajuuden vuoksi tutustua jokaiseen alkuperäistutkimukseen itsessään. Tällöin en ole kuitenkaan voinut tutustua tutkimuksen alkuperään, joka on hyvä ottaa huomioon näissä kohdin tutkielmaani luettaessa.

Tarkoitukseni on taata tutkielmani eettisyys ja luotettavuus lähdekriittisyyden ja lähteiden valinnan kautta sekä tiedostamalla omat ennakkokäsitykset aiheista. Olen pyrkinyt tarkastelemaan ja valitsemaan lähteitä mahdollisimman objektiivisesti ja ajatellen, että lukijalle välittyisi mahdollisimman realistinen ja monipuolinen kuva aiheesta. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekankaan (2006) mukaan täydellinen objektiivisuus ei kuitenkaan ole mahdollista vaan riittää, kun tutkija pyrkii tiedostamaan omat asenteensa aktiivisesti ja toimimaan tutkimusta tehdessä niin, etteivät ne vaikuttaisi tutkimukseen liikaa.

3 KIINTYMYSSUHDETEORIA JA KIINTYMYSSUHDE

Kiintymyssuhdeteoria kuvaa lapsen pyrkimystä käyttää ensisijaista hoitajaansa turvallisena perustana. Lapsella on synnynnäinen tarve kiinnittyä toiseen ihmiseen, hoitajaan, ja kiinnittyminen jää tapahtumatta vain äärimmäisissä tapauksissa (Sinkkonen, 2004, 1866). Kiintymyssuhdeteoria kuvaa lapsen sisäisten representaatioiden kehitystä ja nämä representaatiot syntyvät hoitajan ja lapsen vuorovaikutuksen sisäistyksinä (Kouvo, Korja & Ahlqvist-Björkroth, 2013). Kiintymyssuhdeteorian luojan, Bowlby:n (kuten viitattu Hautamäki, 2002, s. 25) mukaan lapsen kiinnittymisen tavat määrittävät strategian, joka vaikuttaa siihen millä tavoin lapsi löytää tasapainon turvallisuuden tunteen säätelyn ja ympäristön tutkimisen välillä. Kiintymyssuhdeteoriansa turvallisuuden tunteella on tärkeä merkitys, sillä sen ajatellaan säätelevän ihmisen varhaiskehitystä.

Kiintymyssuhde on erityinen lapsen ja hänen hoitajansa välille syntyvä emotionaalinen suhde, joka varmistaa lapsen turvallisuuden, lohdutuksen ja sen, että lapsella on hyvä olla (Hautamäki, 2002; Keltikangas-Järvinen, 2012). Se on lapsen tapa varmistaa turvallisuutta, mutta sen kautta lapsi myös suuntaa toimintaansa suhteessa hoitajaan (Hautamäki, 2002). Bowlby:n (kuten viitattu Hautamäki, 2002, s.25) mukaan lapsi siis rakentaa mielensisäisiä edustuksia henkilöistä, joihin hän kiinnittyy. Hänen (kuten viitattu Sinkkonen, 2004, s. 1867) mukaansa näissä työskentelymalleissa keskeistä on lapsen käsitykset itsestään aikuisen silmissä ja siitä kuinka hyväksyttävä hän on aikuisen mielestä. Keltikangas-Järvinen (2012, s. 29) esittää, että kiintymyssuhde eroaa muista emotionaalista ihmissuhteista seuraavilla tavoilla. Ensinnäkin kiintymyssuhde on valikoiva eli lapsen kiintymys kohdistuu johonkin tiettyyn ihmiseen tai tiettyihin ihmisiin, joka herättää lapsessa turvaa hakevan käyttäytymisen, kiintymyskäyttäytymisen. Lisäksi läheisyyden hakeminen ja jatkuvan kontaktin ylläpitäminen sisältyvät kiintymyssuhteeseen. Kolmanneksi ero tai jo pelkkä eron uhka kiintymyksen kohteesta aiheuttaa lapselle ahdistusta.

Ensisijaisella kiintymyskohteella tarkoitetaan henkilöä, johon lapsi muodostaa pääasiallisen emotionaalisen suhteen ja jonka lapsi haluaa mieluiten lohduttajakseen ollessaan peloissaan tai satuttaessaan itsensä. Useimmiten se on lapsen äiti. (Bowlby, 1981;

Bowlby, 2007, s. 309). Tutkimusten mukaan puolitoistavuotiaalla lapsella voi kuitenkin olla 2-3 vahvaa kiintymyssuhdetta (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 36). Toissijaisella kiintymiskohteella tarkoitetaan muutamia lapselle erityisiä ihmisiä, joihin lapsi on muodostanut läheisen toissijaisen kiintymyssuhteen (Bowlby, 2007, s. 309). Bowlby:n (1981, s. 369) mukaan on tavallista, että lapsi kiinnittyy myös johonkin tai joihinkin muihin kohteisiin kuin ihmiseen, kuten tiettyyn peittoon tai vaatteeseen, jonka hän vaatii mukaansa nukkumaan mennessään ja jonka hän haluaa lähelleen ollessaan pahoillaan tai väsynyt. Näistä esineistä hän käyttää nimitystä ”cuddly object”, Rusanen (2011, s. 95) mukaan rakkausesine.

3.1 Kiintymyssuhteen muodostuminen ja kiintymysmallit:

Kiintymyssuhteen luominen on alle kolmivuotiaan lapsen tärkein kehitystehtävä (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 36). Kiintymyssuhteen muodostuminen on hyvin joustava prosessi ja se voi toteutua hyvinkin erilaisissa olosuhteissa (Hautamäki, 2002). Vauvan ja hoitajan välille syntyikin lähes aina jonkinlainen kiintymyssuhde (Sinkkonen, 2004, 1866), sillä kiintymyssuhteen muodostuminen edellyttää vain vähimmäismäärän virikkeitä (Hautamäki, 2002). Se, millaiseksi tämä lapsen ja hoitajan välinen kiintymyssuhde muodostuu, riippuu siitä, miten hoitaja on lapsensa käytettävissä turvallisuuden perustana lapsen tutkiessa ympäristöään (Hautamäki, 2002). Näiden hoitajan hoivakokemusten pohjalta lapsi alkaa suosia sellaista käytöstä, jonka avulla hän saa luotettavimmin hoitajansa lähelleen ja tämän pohjalta lapsen mieleen muodostuu työskentelymalleja, jotka usein ohjaavat myös lapsen tapahtumien havainnointia ja myöhempää toimintaa (Hautamäki, 2002; Sinkkonen, 2003, s. 1867). Hautamäen (2002) mukaan lapsen kiintyminen muodostuu siis vähitellen hoitajan käyttäytymistä koskevista sisäistetyistä työhypoteeseista, jotka vaikuttavat lapsen kokemusten mieltämiseen. Nämä työhypoteesit ovat dynaamisia rakenteita ja ne organisoituvat jatkuvasti uudelleen palautteen pohjalta. Lapsen primaarihoitajaan liittämät työhypoteesit vakiintuvat kokemusten myötä kiintymysmalleiksi. (Hautamäki 2002, s. 24–25).

Kiintymyssuhdekirjallisuudessa kiintymyskäyttäytymiseksi kutsutaan sellaista käyttäytymistä, jonka avulla lapsi pyrkii saamaan tai pitämään hoitajansa lähellään (Rusanen, 2011, s. 27). Se, että lapsi kokee olevansa vaarassa, laukaisee lapsessa

kiintymyskäyttäytymisen ja hoitajan vastaaminen lapsen hätään toimii perustana kiintymyssuhteen syntymiselle (O'Connor, 2013, s. 3; Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 30). Ainsworth:n tutkimukset nostavat esiin hoitajan sensitiivisyyden merkityksen lapsen turvalliselle kiintymykselle ja sensitiivisyyden merkityksestä kiintymyssuhteelle onkin tullut kiintymyssuhdetutkimuksessa perususkomus (Hautamäki, 2002, s. 37-38). Lukuisat tutkimukset ovatkin osoittaneet hoitajan sensitiivisyyden ja responsiivisuuden olevan merkittäviä tekijöitä kiintymyssuhteen muodostumisessa (Nihd early child care research network, 1997).

Sensitiivisyydellä tarkoitetaan hoitajan herkkyyttä havaita, tulkita ja vastata lapsen tarpeisiin nopeasti, johdonmukaisesti ja oikealla tavalla. Rusanen (2011) mukaan sensitiivisyydellä on kuitenkin kirjallisuudessa useampia erilaisia määritelmiä ja responsiivisuus ja sensitiivisyys tarkoittavatkin osittain samaa. Responsiivisuudella tarkoitetaan kiintymyssuhdekirjallisuudessa herkkää reagoititapaa lapsen tarpeisiin, hoitajan halukkuutta ja kykeneväisyyttä reagoida lapsen vaatimukseen oikealla tavalla, kun taas sensitiivinen hoitaja on kontaktissa lapsen kanssa myös, kun lapsella on kaikki hyvin olematta kuitenkaan tunkeileva. (Rusanen, 2011, s. 93–98). Bowlby:n (kuten viitattu Rusanen, 2011, s.199) mukaan kiintymyskohteen valintaan vaikuttaa myös aikuisen kyky iloa tuottavaan vuorovaikutukseen lapsen kanssa.

Keltikangas-Järvinen (2012) mainitsee kirjassaan kuitenkin jatkuvuuden ja yhdessäolon määrän merkityksen kiintymyssuhteen muodostumisen ensimmäisessä vaiheessa ja toteaa, että sensitiivisyys ja hoivan laatu ovat merkittäviä tekijöitä myöhemmin. Hänen mukaansa jatkuvuus on nimenomaan ensisijaisen kiintymyskohteen valinnan perustana. (Keltikangas-Järvinen, 2012). Syntymästä saakka lapset oppivat tunnistamaan ihmisiä ja noin kuuden kuukauden ikäisenä vauvat näyttävät yhden ihmisen ensisijaisuuden (Bowlby, 2007, s. 309). Tämän ikäisenä lapsi ei kuitenkaan kykene pitämään asiaa mielessä, kun se on poissa näkyvistä eli hänen objektipysyvyytensä ei ole vielä kehittynyt. Objektipysyvyyden kehittyminen on tärkeää kiintymyssuhteen vakiinnuttamisessa ja se kehittyy vauvoilla noin kahdeksan kuukauden iässä. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 32). Noin yhdeksän kuukauden iässä lapsi kykenee erottamaan tutut ihmiset vieraista ja varomaan vieraita ihmisiä (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 32; Bowlby, 2007, s. 309). Noin 12–14 kuukauden iässä lapsen kiintymyssuhde ensisijaiseen kiintymyskohteeseensa on yleensä hyvin vakiintunut (Bowlby, 2007). Objektipysyvyyden kehittyminen mahdollistaa myös

mielikuvan kehittymisen, joka on lapselle tärkeä ollessaan erossa kiintymyksen kohteestaan, sillä lapsi voi turvautua tähän mielikuvaan eron aikana. Mielikuvan kehittyminen on myös siinä mielessä kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta merkittävää, että pitkät erot kiintymyskohteesta ennen mielikuvan kehittymistä voivat tarkoittaa alkavan kiintymyssuhteen katkeamista. Lapsi saavuttaa sellaisen kehitystason, jolloin mielikuvan rakentuminen ja ylläpitäminen ovat mahdollista, noin puolentoista vuoden iässä. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 33–34).

Kiintymysmallien luokittelu perustuu Ainsworth:n tutkijaryhmineen kehittämään vierastilanne -menetelmään (Sinkkonen 2004, s.1867; Kanninen & Sigfrids 2012, s. 32). He kuvaavat kolme kiintymysstrategiaa, joiden avulla lapsi varmistaa kiintymyskohteensa saatavilla olon (Hautamäki, 2002, s. 35). Näitä strategioita ovat *turvallinen kiintymys*, *turvaton-välittelevä kiintymys* ja *turvaton-ristiriitainen kiintymys* (Hautamäki, 2002; Sinkkonen, 2004). Turvallinen kiintymyssuhde syntyy johdonmukaisessa ympäristössä, kun lapsen tunteiden ilmaisuun on vastattu myötätuntoisesti ja niin, että se johtaa lapsen huojennukseen (Sinkkonen, 2004; Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 32). Kuten edellä mainitsin, hoitajan sensitiivisyyden on todettu olevan merkittävä tekijä turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa. Tällöin lapsi oppii luottamaan hoitajansa saatavilla oloon ja lapsi olettaa, että hoitaja reagoi hänen hoivatarpeeseensa asianmukaisesti (Hautamäki, 2002, s. 36).

Lapsi kiinnittyy hoitajaansa välittelevästi, kun lapsi oppii olemaan käyttämättä hoitajaansa turvanaan ja näin hän pyrkii välttämään kielteisten tunteiden osoittamista ja muuta tarvitsevuutensa osoittamista (Hautamäki, 2002, s. 36). Lapsi on tällöin oppinut hillitsemään itseään ja tunteidensa ilmaisua, koska hän on toistuvasti jäänyt yksin tunteiden säätelyn kanssa (Sinkkonen 2004, s. 1867; Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 33) tai häntä on jopa rangaistu negatiivisten tunteiden ilmaisusta (Kanninen & Sigfrids 2012, s. 33). Ristiriitainen kiintymyssuhde syntyy, kun lapsen hoitaja käyttäytyy epäjohdonmukaisesti (Hautamäki, 2002, s. 37; Sinkkonen, 2004, s. 1867; Kanninen & Sigfrids, 2012, s.34). Tällöin lapsi ei ole vielä vuoden ikäisenä kyennyt muodostamaan strategiaa, jonka avulla hän pystyisi hallitsemaan hoitajansa vaikeasti ennakoitavia vuorovaikutustapoja (Hautamäki 2002, s.37). Ristiriitaisesti kiintynyt lapsi kokee maailman vaarallisena ja hänellä ei ole suojautumiskeinoja näitä vaaroja vastaan (Sinkkonen, 2004). Lapsi on myös oppinut, että paras tapa herättää hoitajan huomio on

intensiivinen tunteiden ilmaisu (Sinkkonen, 2004, s. 1867; Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 34). Myöhemmin huomattiin, että osalla lapsista ei ole muodostunut mitään näistä edellä mainituista kiintymyssuhteista, sillä he eivät olleet löytäneet mitään toimivaa kiintymysstrategiaa johtuen kasvuympäristönsä kaotisuudesta. Tällaista kiintymystä alettiin kutsua *organisoitumattomaksi* tai *disorganisoituneeksi* kiintymykseksi (Sinkkonen 2004, s. 1867). Organisoitumattomasti kiinnittyneen lapsen käyttäytyminen vanhempiaan kohtaan voi vaihdella nopeastikin lähestymisen ja välttämisen välillä (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 34).

Sinkkonen (2004) mukaan kiintymysmallien turvattomaksi luokittelu on kuitenkin ollut harkitsematonta. Hänen mukaansa turvallisuuden kokemus on subjektiivinen ja vierastilanne -menetelmässä käytettiin ulkoisen käyttäytymisen havainnointiin perustuvaa luokittelua. Hänen mukaansa onkin olemassa turvattomaksi luokiteltuja vältteleviä ja ristiriitaisia kiintymyssuhteita, jotka eivät kuitenkaan ole turvattomia. Tällaiset kiintymyssuhteet eivät ole riski lapselle psykopatologian kannalta vaikkakin johtavat psyykkisen joustavuuden kapeutumiseen ja tätä kautta voivat aiheuttaa muiden riskitekijöiden kanssa psyykkistä haavoittuvuutta ja heikentää stressinsietokykyä. (Sinkkonen 2004, s. 1868). Kuitenkin organisoitumattoman kiintymyssuhteen on todettu olevan yhteydessä psyykkisiin häiriöihin (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 34; Sinkkonen 2004, s. 1868)

3.2 Kiintymyssuhde osana psyykkisen kehityksen perustaa

Kiintymyssuhde on merkittävä perusta pienen lapsen psyykkisessä kehityksessä ja sillä on todettu olevan vaikutuksia myös muun muassa lapsen myöhempisiin ihmissuhteisiin ja omaan vanhemmuuteen. Bowlby:n (kuten viitattu Kouvo, Korja & Ahlqvist-Björkroth 2013, s. 383-384) mukaan kiintymyssuhteen muodostumisessa vanhemman ja lapsen vuorovaikutus sisäistyy lapsen mielensisäisiksi malleiksi, jotka muodostavat kehityksen edistyessä yleistyneen mallin itsestä, toisesta ja ympäröivästä maailmasta. Nämä mielensisäiset mallit ohjaavat lapsen myöhempää käyttäytymistä, ajattelua ja tunteita. (Kouvo, Korja & Ahlqvist-Björkroth 2013).

Lapsen emotionaalinen, kognitiivinen ja sosiaalinen kehitys perustuvat kaikki turvalliseen kiintymyssuhteeseen (Keltikangas-Järvinen 2012, s. 26). Myös Hämäläisen, Kouvon ja Silvénin (2010, s. 177) mukaan lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde ovat perustana lapsen älylliselle, kielelliselle ja tunne-elämän kehitykselle. Turvallisen kiintymyssuhteen onkin todettu olevan yhteydessä muun muassa lapsen tunteidensäätelykykyyn, leikkimiskykyyn, kykyyn eläytyä muiden mieleen, sosiaaliseen joustavuuteen, muistitoimintoihin sekä kykyyn sopeutua stressiin (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 32). Joissakin tutkimuksissa (mm. Sroufe, 2005, kuten viitattu Rusanen, 2011, s. 225) kiintymysstrategian on todettu olevan myös yhteydessä lapsen sosiaaliseen kehitykseen ja mahdollisiin käyttäytymisen ongelmiin. Bowlby:n (kuten viitattu Rusanen 2011, s.118) mukaan lapsi voi keskittyä uuteen asiaan, jos hänen läheisyyden tarpeensa on tyydytetty eikä hänen kiintymyskäyttäytymisensä ole aktivoitunut. Kiintymyssuhteen tarjoama turvallinen perusta on siis edellytys ympäristön vapaalle tutkimiselle. Kiintymyssuhde mahdollistaakin näin lapsen kompetenssin kehittymisen ja oppimisen. Tällaista tasapainottelua turvallisuuden varmistamisen ja ympäristön tutkimisen välillä kutsutaan turvallinen perusta –ilmiöksi. Tähän lapsen tasapainottelun dynamiikkaan ympäristön tutkimisen ja turvallisuuden välillä vaikuttaa hänen yksilölliset ominaisuudet sekä lapsen ikä. Turvallinen kiintymyssuhde mahdollistaa myös lapsen hoitajasta pois päinvievien, psyykkisesti eriyttävien, toimien kehittymisen. (Hautamäki, 2002). Turvallinen kiintymyssuhde antaa siis hyvän perustan myös lapsen minän kehitykselle eli psykologiselle syntymälle. Keltikangas-Järvisen (2012, s. 28) mukaan tasapainoiseksi yksilöksi kehittyminen mahdollistuu vain kiinteässä yhteydessä lapselle emotionaalisesti tärkeisiin ihmisiin. Turvaton kiintymyssuhde puolestaan kaventaa psyykkistä liikkuma-alaa ja sen on todettu olevan myös yhteydessä mielenterveyden ongelmiin ja psykopatologiaan (Sinkkonen, 2004; Bowlby, 2007).

Kiintymyssuhde toimii minuuden ja itsetunnon kehittymisen perustana, sillä sisäiset mallit hoivasta muodostuvat myös käsityksiksi itsestä ja vuorovaikutuksesta (Rusanen, 2011, s.73). Ihmisen minuuden kehitys on siis toisen ihmisen varassa. Positiiviset hoivakokemukset ensisijaisen hoitajan kanssa antavat lapselle tunteen siitä, että hän on arvokas ja ne luovat näin pohjan hyvälle itsetunnolle. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 27). Tutkimusten mukaan turvallinen kiintymys onkin yhteydessä hyvään itsetuntoon ja itseluottamukseen (Rusanen, 2011, s. 74). Jos hoivakokemukset ovat puolestaan olleet puutteellisia, voi se myöhemmin näkyä lapsen kielteisinä käsityksinä itsestä ja liian suuret

puutteet voivat aiheuttaa lapselle häiriöitä kuten masennusta (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 27). Mahler:n minuuden kehitysteorian mukaan minuuden rakentuminen tapahtuu erillistymis-yksilöitymiskehityksenä ja se tapahtuu suhteessa ensisijaiseen hoitajaan (Rusanen, 2011, s. 127-164). Ensin lapsi elää symbioosissa hoitajansa kanssa ja tämän jälkeen irtautuu hoitajasta vähitellen vaiheittain (Rusanen, 2011, s. 127-164). Irtautumisvaiheessa korostuvat lapsen toissijaiset kiintymiskohteet, sillä irtautuminen ensisijaisesta kiintymiskohteesta tapahtuu helpommin näiden avulla (Keltikangas-Järvinen, 2002, s. 27).

Tunteiden säätelyn kehittymisellä on keskeinen rooli lapsen varhaisessa kehityksessä. Keltikangas-Järvisen (2012) mukaan itsekontrollin saavuttaminen on pitkä prosessi, joka alkaa jo alle kolmivuotiaana, mutta tulee valmiiksi vasta myöhemmin. Tunteiden säätelyn kyky ei ole synnynnäinen vaan se kehittyy vuorovaikutuksessa hoitajan kanssa. Lapselle muodostuu itsenäistymisen lisääntyessä kyky säädellä tunteitaan itse, kun hoitaja aluksi auttaa häntä tunnekokemuksissa ja säätelee lapsen tunteita herättäen positiivisia tunteita ja auttaen häntä negatiivisten tunteiden yli. Tämä on mahdollista lapsen ja hoitajan välisessä emotionaaliosuhteessa, sillä tällöin lapsen tunteiden tulee olla tärkeitä hoitajalle ja lapsen tulee luottaa hoitajaansa. Keltikangas-Järvisen mukaan alle kaksivuotias ei edes pysty harjoittelemaan tunteiden säätelyä kenenkään muun kuin ensisijaisen hoitajansa kanssa. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 27-28, 46). Kun lapselle ei välity kokemusta tunnetilojen muokkaamisesta ja säätelemisestä, lapsella on suuri kehityksellinen riski jäädä etäiseksi omista tunteistaan (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 33).

Lapsen kokiessa hätää hänen kiintymyskäyttäytymisensä aktivoituu ja jos tähän vastataan asianmukaisesti, kiintyminen vahvistuu. Vastatessaan lapsen kiintymyskäyttäytymiseen, kuten itkuun, hoitaja ei pelkästään huojenna lapsen hätää vaan näiden positiivisten kokemusten toistuessa lapsen aivoissa rakentuu uusia yhteyksiä niin, että lapsi kykenee sisäistämään turvallisuuden tunteen. (O'Connor, 2013, s. 3). Niinpä vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus vaikuttaa tunteiden säätelyn kehittymiseen myös aivojen kehittymisen kautta, jota käsitelen myöhemmin tässä kappaleessa. Kun lapsen hätään ei vastata asianmukaisesti, lapsi ei siis opi itsesäätelyn positiivisia malleja. Tällöin lapsi kokee myös stressiä ja hänen kortisolitasonsa nousee, mikä voi pitkittyneenä puolestaan vahingoittaa kehittymässä olevia aivoja. Asiankuulumattomalla kortisolitasolla voi olla

myös pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen fyysiseen, älylliseen ja emotionaaliseen hyvinvointiin myöhemmässä elämässä. (O'Connor 2013, s.20).

Pienen lapsen aivot kehittyvät ja kasvavat ensimmäisten ikävuosien aikana. Useat tutkimustulokset osoittavat vuorovaikutuksen ja keskushermoston kehityksen välistä yhteyttä ja nämä tutkimustulokset ovat vahvistaneet kiintymyssuhdeteorian käsitystä vuorovaikutuksen ja hoivan merkityksestä (Sinkkonen, 2004, s. 1870). Varauksetta rakastettuna ja huolehdittuna olemisen kokemukset rakentavat emotionaalista joustavuutta aivoissa (O'Connor, 2013, s. 13). Neurotiede on osoittanut, että tärkeät rakenteet aivoissa muodostuvat emotionaalisten kokemusten kautta (Bowlby, 2007). Aivojen rakenteellinen kehitys määräytyy geneettisesti, mutta aivojen toiminnalliseen kehitykseen vaikuttaa olennaisesti lapsen ja hoitajan välinen emotionaalinen vuorovaikutus. Toiminnallisella kehityksellä tarkoitetaan sitä, kun eri aivoalueiden välille muodostuu laajempia toiminnallisia yhteyksiä sekä uusien yhteyksien kautta että ylimääräisten yhteyksien karsiutuessa pois. (Mäntymaa & Puura, 2011). Aivokuvantamisen avulla onkin pystytty myös osoittamaan eroja turvallisen ja turvattoman kiintymyssuhteen omaavien aikuisten aivojen välittäjäainejärjestelmissä, mikä kertoo siitä, että hoivakokemukset, joiden pohjalta kiintymyssuhde rakentuu, voivat muokata myös aivoja pysyvällä tavalla (Keltikangas-Järvinen 2012, s.41). Jari Sinkkonen (2004, s. 18679) kirjoittaa, että aikuisen sensitiiviset ja johdonmukaiset reaktiot lapsen hätään sekä suojaavat kehittyvää keskushermostoa liian suurilta kortisolipitoisuuksilta, että ovat myös turvallisen kiintymyssuhteen perusta.

4 PÄIVÄKODIN MERKITYS LAPSEN PSYKKISELLE KEHITYKSELLE KIINTYMYSSUHTEEN NÄKÖKULMASTA:

Päiväkodin pitkäaikaisesta merkityksestä lapsen kehitykselle on tehty vähän tutkimusta Suomessa (Hämäläinen, Kouvo & Silvén, 2010). Psykologisen tutkimuksen mukaan ryhmämuotoinen päivähoito on haaste lapsen kehitykselle (Keltikangas-Järvinen, 2012; Tikkanen, 2015). NICHD – tutkimuksen mukaan päivähoitomuodolla, sen määrällä ja laadulla on yhteyksiä lapsen psyykkiseen kehitykseen (Hämäläinen, Kouvo, Silvén 2009, s. 364). Love ym. (2003) korostavat myös tutkimuksessaan päivähoiton laadun merkitystä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Päivähoitopäivän pituuden on todettu olevan itsenäinen päivähoiton vaikutuksiin vaikuttava tekijä niin, että mitä pitempi hoitopäivä on, sitä suurempi riskitekijä se on lapsen kehitykselle (Kalland, 2011; Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 128, 136).

Kasvattajien ja lapsen välisellä suhdeluvulla on myös todettu olevan merkitystä lapsen kehityksen kannalta. Love:n (kuten viitattu Keltikangas-Järvinen 2012, s.129) vuonna 2003 tehdyn tutkimusten mukaan kasvattajien pieni määrä suhteessa lasten lukumäärään alle kolmivuotiaana ennusti lapsen myöhempää epävarmaa kiintymyssuhdetta. Love ym. (2003, s.1028) toteavat tutkimuksessaan, että lapsen kehitystä tukeva suhde on neljä lasta yhtä tiettyä, koko taaperoiän yli pysyvää, kasvattajaa kohti ja taaperoiäisillä hyvä ryhmäkoko olisi maksimissaan kahdeksan lasta.

Tuompo-Johansson (2001) korostaa pysyvyyden ja jatkuvuuden merkitystä päivähoitossa lapsen psyykkisen terveyden kannalta. Hänen tutkimuksensa tulosten mukaan lapsilla, jotka olivat kokeneet useita lyhyempiä kuin kuuden kuukauden pätkiä päivähoitossa, oli enemmän psyykkisiä häiriöitä kuin niillä, jotka eivät olleet osallistuneet päivähoitoon lyhytaikaisesti. Hänen tutkimuksessaan päivähoito oli pysyvää vain pienelle osalle, noin viidennekselle, tutkimukseen osallistuneista lapsista. Tuompo-Johanssonin tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä tosin heikentää sen otoksen pieni koko.

Päivähoidon on todettu lisäävän lapsen ongelmakäyttäytymistä monissa kansainvälisissä tutkimuksissa (Hämäläinen, Kouvo & Silvén, 2009). Kuitenkaan Hämäläisen, Kouvon & Silvénin (2009) suomalaisen tutkimuksen mukaan kuusitoistavuotiaiden nuorten

psykkiseen kehitystasoon nuorten itsensä arvioimana ei näyttänyt merkittävästi vaikuttavan, oliko heitä hoidettu varhaislapsuudessa kotona vai päivähoitossa alle neljävuotiaana tai minkä ikäisenä he olivat aloittaneet päivähoiton. Tämän tutkimuksen mukaan päivähoiton aloittamisiällä oli yhteys ainoastaan nuorten kokemaan sosiaaliseen häiritsevyyteensä niin, että korkeampi päivähoiton aloittamisikä oli yhteydessä vähempään häiritsevyyden kokemukseen. (Hämäläinen, Kouvo & Silvén, 2009). Myöskään Tuompo-Johansson:n (2001) tutkimuksen mukaan päivähoiton aloittamisikä ei ollut kuitenkaan yhteydessä psykkiseen terveyteen 8-9 vuoden iässä. Kuitenkin Rusasen (2010) mukaan Hämäläisen, Kouvon ja Silvén:n vertailu kolmen hoitomuodon, päiväkodin, perhepäivähoidon ja kotihoidon, välillä ei ollut kuitenkaan täysin luotettava, sillä vertailussa olleet ryhmät eivät olleet heterogeenisiä sisarusten olemassaolon näkökulmasta ja otoksen pienuuden vuoksi tätä heterogeenisuutta ei pystytty tutkimuksessa kontrolloimaan. Rusanen (2010) kirjoittaa kommentissaan:

"Tutkijat mahdollisesti vain löysivät sisarusmuuttujan muodossa ne taustalla vaikuttavat lapsen sosiaalisemotionaalista kehitystä säätelevät todelliset tekijät, jotka attachment-tutkimustraditio tuntee hyvin. Se, miten paljon aikuiset ovat lasten käytettävissä ja saatavilla, on yksi keskeinen kysymys pienten lasten hoivaa ja sen seurauksia lapsen kehitykselle arvioitaessa. Tämän vuoksi kiintymysmallin täsmällinen selvittäminen kaikkiin hoivaajiin erikseen tarkentaisi eri päivähoitomuotojen paremmuuden arviointia. Ennen kaikkea sen kautta päästäisiin keskustelemaan päivähoitomuotojen paremmuuden ohella siitä, millaiset hoivan laatutekijät ennakoivat lapsen ja nuoren hyvää kehitystä."

Suomessa toteutettiin monitieteellinen seurantatutkimus, Kenguru-tutkimus, vuosien 2001 ja 2006 välillä 14:sta päiväkodissa pääkaupunkiseudulla (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 175–176). Kenguru -projektissa oli tavoitteena lisätä alle kolmivuotiaiden lasten hyvinvointia päiväkodeissa lisäämällä toissijaisen kiintymyssuhteen muodostumista omahoitajuuden kautta sekä rohkaisemalla aikuisia ottamaan sensitiivisemmän ja aktiivisemmän roolin erityisesti vapaan leikin aikana (Kalliala, 2010, s. 239). Kenguru -projektissa havaittiin, että suomalaisissa päiväkodeissa hoidon laatu oli hyvin vaihtelevaa (Kalliala 2010, s. 239; Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 176). Tutkimuksen mukaan hoidon laatu päiväkodeissa ylitti laadun minimivaatimuksen, mutta yksikään päiväkodeista ei yltänyt "hyvälle" tasolle (Keltikangas-Järvinen 2012, s. 176). Tutkimuksessa todettiin myös, että sensitiivisyydessä yksittäisten aikuisten välillä oli huomattavia eroja. Kenguru -tutkimus osoitti sen, että lastentarhaopettajien ja muiden henkilökunnan välillä oli

merkittävä ero työn laadussa. (Kalliala 2010, s. 239, 249). Myös Cugmas (2007, s. 352) tuo artikkelissaan esiin koulutuksen vaikutuksen hoidon laatuun ja kasvattajan sensitiivisyyteen.

Kenguru – tutkimuksessa ilmeni, että päiväkodissa kiintymyssuhteen solmiminen ujiin lapsiin oli kaikkein vaikeinta. Keltikangas-Järvisen (2012) mukaan tätä selittää aikuisten sellainen asenne lapsia kohtaan, että aikuinen haluaa muuttaa lasta ja saada hänet nopeasti sopeutumaan päivähoitoon eikä aikuisilla ole kärsivällisyyttä lähestyä varautunutta lasta. Kenguru-projektissa omahoitajuudella tähdättiin nimenomaan kiintymyssuhteen muodostumiseen lapsen ja kasvattajan välillä, mutta omahoitajuus osoittautui hankalaksi toteuttaa suomalaisessa päiväkotikontekstissa ja osa henkilökunnasta piti kiintymyksen muodostumista ongelmana. Omahoitajuuden toteutumista hankaloittivat se, että kolmasosa lapsista oli vaihtunut tutkimuksen ensimmäisen neljän kuukauden aikana ja sen toteutuminen oli hankalaa myös useiden henkilökunnan vaihtumisen vuoksi. Kenguru-tutkimuksen mukaan omahoitajuus ei tuonut tutkimuksen keinoin osoitettavaa parannusta lasten sopeutumiseen, eroahdistukseen, toimintaan sitoutumiseen tai kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen, mutta koska kunnollista omahoitajuutta ei voitu toteuttaa, ei tutkimus voinut osoittaa omahoitajuuden todellisia vaikutuksia. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 177– 180).

Lapsen emotionaalisesti vakaaksi ja sosiaalisesti taitavaksi aikuiseksi kehittyminen vaatii kiintymiskohteelta paljon aikaa ja sensitiivistä huomiota (Bowlby, 2007, s. 308). Tutkimusten mukaan päivähoiton vaikutukset riippuvat kotihoidon laadusta, riskitekijöiden kasaantumisesta ja lapsen kiintymyssuhteen laadusta vanhempaansa (Hämäläinen, Kouvo, & Silvén, 2009, s. 364). Myös Kalland:n (2011) mukaan kotona saatu huolenpito ja ensisijaisen kiintymyssuhteen laatu vaikuttavat siihen, miten päivähoito vaikuttaa lapsen kehitykseen. O'Connor:n (2013, s. 27) mukaan kotona turvallisesti kiinnittyneet lapset voivat kehittää turvattoman kiintymyssuhteen selviytymiskeinona epäsensitiivisessä, ennalta-arvaamattomassa ja epäjohtonmukaisessa ympäristössä. Lapsen kyky muodostaa useampia vahvoja kiintymyssuhteita voi kuitenkin auttaa lasta selviämään varhaiskasvatuksen tuottamasta erosta suhteessa primaarihoitajaan (ks. esim. Laitinen, 2004). Tuompo-Johansson:n (2001) tuo tutkimuksessaan esiin yhteistyön merkityksen kodin kanssa ja hänen mukaan sensitiivisellä ja tukevalla yhteistyöllä, joka ottaa huomioon myös yksilölliseen perhetilanteen, voisi mahdollisesti hänen mukaansa tukea lasta

vaikeissa perhetilanteissa ja näin vähentää lapsen tarvetta psykiatriseen hoitoon. Myös vanhempien tyytyväisyys ensimmäiseen päivähoitojaksoon oli yhteydessä vähempiin vakaviin psyykkisiin häiriöihin erityisesti tytöillä (Tuompo-Johansson, 2001).

Lapsen hoitoon päiväkodissa liittyy Kalland:n (2011) mukaan sellaisia erityispiirteitä, jotka tulisi huomioida, kun sitä tarkastellaan kiintymyssuhdeteoreettisesta näkökulmasta. Ensinnäkin hänen mukaansa päiväkodissa lapsen kasvattaja on ammattilainen, joka ei välttämättä ole tunnetasolla sitoutunut lapseen. Lisäksi siellä on useita kasvattajia, joista välttämättä kellekään ei ole erityisesti vastuuta lapsesta. Tämän kannalta olisikin tärkeää, että lapsella olisi pysyvä omahoitaja, johon lapsi pystyisi muodostamaan kiintymyssuhteen. (Kalland 2011). Rusanen (2011) mukaan olisi olennaisen tärkeää, että lapsi pystyisi kiintymään kasvattajaansa valikoivasti ja päiväkodissa pitäisi tukea lapsen yrityksiä valikoida henkilöstöstä aikuinen, johon luottaa ja tukeutua joka tilanteessa. Bowlby:n (2007) mukaan osalle lapsista, jotka viettävät pitkiä aikoja päivähoidossa, voi ilmaantua kehitysongelmia. Hän kuvaa, että nämä kehitysongelmat ovat yleisempiä lapsille, jotka ovat päivähoidossa alle 30 kuukauden iässä ja kun lasta ei hoida jokin tietty henkilö, jonka lapsi tuntee hyvin ja johon hän voi luottaa. (Bowlby, 2007, s. 308). Kalland (2011) nostaa esiin myös kasvattajien rajalliset mahdollisuudet huolehtia lapsen tarpeista ja tavoittaa lapsen tunnetilat yksilöllisesti päiväkodissa ryhmäkokojen ollessa suuria ja kun kasvattajia on vähän suhteessa lasten määrään. Kallandin (2011) mukaan lisäksi eräs erityinen tekijä päiväkodissa on se, että lapsi on siellä ryhmässä, jossa on muita samanikäisiä lapsia. Hänen mukaansa näiden samanikäisten päiväkotiryhmän lasten välillä vallitsee usein "viidakon laki", joka saattaa olla armoton ilman aikuisen todellista läsnäoloa ja ohjausta. Tällöin lapsi joutuu myös taistelemaan omasta paikastaan samanikäisten kanssa.

Käsittelen ensimmäisessä alaluvussa ensimmäistä alakysymystä eli päiväkodin merkitystä ensisijaisen kiintymyssuhteen ja eroahdistuksen näkökulmasta. Toisessa alaluvussa käsittelen toista ja kolmatta alakysymystä, jotka liittyvät toissijaisen kiintymyssuhteen muodostumiseen ja sen merkitykseen lapsen psyykkiselle kehitykselle.

4.1 Ero ensisijaisesta kiintymiskohteesta - Päiväkodin vaikutus ensisijaiseen kiintymyssuhteeseen ja eroahdistus:

Kun ajatellaan päiväkotia kiintymyssuhteen näkökulmasta ja sen vaikutuksesta lapsen psyykkiseen kehitykseen, keskeinen asia on sen tuoma ero ensisijaisesta kiintymiskohteesta. Cugmasin (2007) tutkimuksen mukaan päivittäisellä erolla on vaikutusta lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen, sillä tutkimuksen mukaan päivähoitoon osallistumisen keston pitkittyminen oli yhteydessä lapsen vähentyneeseen luottamukseen omaan äitiin sekä lapsen riippumattomuuteen omasta vanhemmasta. Myös NICHD -tutkimuksen toisen, vuoden 1999, tutkimusraportin mukaan yli kymmenen tunnin päivähoito viikossa oli yhteydessä alempaan äidilliseen sensitiivisyyteen ja vähempään positiiviseen vuorovaikutukseen lapsen ja äidin välillä kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana (NICHD, 2001). Varhaisen eron äidin ja lapsen välillä on todettu myös heikentävän äidin sitoutumista vanhemmuuteen (Keltikangas-Järvinen 2012, s. 47). Alle kolmivuotiaan lapsen kehityksessä keskeinen vaatimus on nimenomaan ihmissuhteiden pysyvyys (Keltikangas-Järvinen 2012, s. 43; Rusanen 2011, s. 195). Kuten aiemmin tuli ilmi, turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta juuri jatkuvuus on hyvin merkittävää.

Kiintymyssuhteen muodostumista käsittelevässä kappaleessa nousi esiin muistikuvan kehittyminen ja siihen turvautuminen eron aikana. Ennen kuin lapsen kyky pitää ensisijaista hoitajaansa mielessä, liian pitkät erot voivat katkaista kiintymyssuhteen muodostumisen. Pienelle lapselle ero tai pelkkä eron uhka kiintymyksen kohteesta tuottaa ahdistusta. Suomessa vanhempainvapaa loppuu, kun lapsi on noin yhdeksän kuukauden ikäinen. Kuten aiemmin tuli ilmi, tämän ikäisellä lapsella ei ole vielä kykyä muodostaa mielikuvaa kiintymyksen kohteestaan, joka voisi auttaa häntä eron aikana. Lisäksi juuri 8-9 kuukauden iässä lapsen varautuneisuus vieraita ihmisiä kohtaan muuttuu vierastamiseksi, joka on tärkeä etappi lapsen varhaisessa kehityksessä, sillä tällöin lapsi tekee eron emotionaalisesti tärkeiden ja tuntemattomien ihmisten välille. Joutuessaan tällöin päiväkotipäivien ajaksi eroon ensisijaisesta kiintymyksen kohteestaan lapsella ei ole keinoja lohduttaa itseään. (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 31–34).

Keltikangas-Järvisen (2012, s. 136) mukaan kriittisin vaihe ensisijaisesta hoitajasta

irtautumiseen on kahdeksasta kymmeneen kuukauden iässä, sillä lapsella ei ole vielä tämän ikäisenä keinoja käsitellä tuntien eroa hoitajasta vaan hoidon laatu tämän ikäisenä tarkoittaa ensisijaisten kiintymyssuhteen pysyvyyttä. Hänen (2012, s. 44) mukaansa ensimmäisen ihmissuhteen tulisikin jatkua keskeytyksettä ensimmäisen ikävuoden loppuun ja mielellään myös vähän yli. Tämä ikä on myös yhteydessä aiemmin mainittuun kiintymyssuhteen vakiintumisen ikään sekä kykyyn rakentaa ja pitää yllä mielikuvia. Kuitenkin, Bowlby:n (kuten viitattu Rusanen, 2011, s. 28) mukaan, vasta kolmen vuoden ikä lapsella on käänteentekevä sen suhteen, miten lapsi kestää äidin poissaoloja. Rusanen (2011) mukaan lapsi voi vasta kolmannen ikävuoden jälkeen luottaa siihen, että äiti palaa eron jälkeen, mutta turvallisuuden tunne on kuitenkin herkkä muutoksille vielä viidenteen ikävuoteen saakka. Keltikangas-Järvisen (2012) mukaan lapsen hoitajaa voidaan vaihtaa jo ensimmäisen ikävuoden jälkeen ilman, että kiintymyssuhde ensisijaiseen kohteeseen mitenkään muuttuisi, jos lapsen ensisijainen hoitaja on ollut koko ajan läsnä lapsen elämässä. Lapsi voi lisäksi tällöin rakentaa turvallisen kiintymyssuhteen kokonaan uuteen ihmiseen.

Päiväkodin vaikutuksista ensisijaiseen kiintymyssuhteeseen on saatu osittain ristiriitaisia tuloksia. Useampien tutkimusten mukaan varhainen kodin ulkopuolinen hoito on yhteydessä turvattomaan kiintymyssuhteeseen vanhempaan (NICHD, 1997). Belsky:n (kuten viitattu Kalland, 2011) tutkimuksen mukaan epäsensitiivinen äiti on suurin riskitekijä turvattomalle kiintymyssuhteelle, mutta turvattoman kiintymyssuhteen riski kasvaa, jos lapsi on ollut hoidossa alle 15 kuukauden iässä yli kymmenen tuntia viikossa. NICHD-tutkimuksen mukaan päivähoito ei ollut riski lapsen ja äidin väliselle turvalliseen kiintymyssuhteelle, mutta se ei myöskään tukenut turvallista kiintymyssuhdetta (NICHD, 1997). Toisaalta Hämäläisen, Kouvon ja Silvénin (2009) mukaan pohjoismainen päivähoito on melko hyvälaatuista eikä näin esimerkiksi NICHD-tutkimuksen tulokset ole suoraan yleistettävissä suomalaisen varhaiskasvatuksen tarkasteluun. Myös Love ym. (2003) nostavat tutkimuksessaan esiin NICHD -tutkimuksen yleistettävyyden muissa maissa ja korostaa päivähoiton laadun merkitystä NICHD -tutkimuksen yleistämisessä.

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapset kokevat ahdistusta ja hätää, kun heidän kiintymiskohteensa ei ole saatavilla ja se aktivoi heidän kiintymyskäyttäytymisensä. Ero vanhemmista itsessään onkin stressaavaa lapselle. (Bowlby, 2007, s. 311-313; Laitinen, 2004; O'Connor, 2013, s.19). Tällaisesta kiintymiskohteesta eron aiheuttamasta

ahdistuksesta, hädästä ja stressitason noususta käytetään käsitettä eroahdistus. Sundeland:n (kuten viitattu O'Connor, 2013, s. 20). mukaan, kun lapsi kärsii ollessaan erossa vanhemmistaan hänen aivoissaan aktivoituvat samat alueet aivoissa kuin silloin, kun hän kokee fyysistä kipua. Kiintymyssuhdeteorian mukaan kiintymyskäyttäytymistä ei voi tyydyttää outo ihminen vaan sen sammuttamiseksi vaaditaan ensisijaisen tai toissijaisen kiintymiskohteen läsnäoloa ja hoivaa. Kiintymyskäyttäytymisen aktivoiva vaaran tunne lapsella nostaa hänen kortisolitasoaan sekä aiheuttaa lapselle ahdistusta tai pelkoa. (Bowlby, 2007, s. 310-311). Kuten aiemmin tuli esille, kortisolitason nousu voi vaurioittaa kehittyvää keskushermostoa ja sillä voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia myöhempään hyvinvointiin. Varhainen vaistomainen eroahdistus on pienillä lapsilla hyvin herkkä ja se voi kestää yli viisivuotiaaksi asti. Eroahdistus kuitenkin vähenee aivojen kehittyessä ja lapsen kyetessä ajattelemaan rationaalisemmin, sillä tällöin lapsi pystyy ymmärtämään, että hänen selviytymisensä ei ole eron kautta uhattuna. (O'Connor, 2013, s. 19-20).

Lapset reagoivat ja sopeutuvat eri tavoin eroon kiintymiskohteesta. Toiset lapsista ovat tällöin "helppoja" ja toiset voivat käyttäytyä aggressiivisesti. (O'Connor, 2013, s. 4; Bowlby, 2007). Aina lapsi ei edes osaa ilmaista omaa ahdistustaan (Laitinen, 2004). Kuitenkin he kokevat hätää ja heidän stressitasonsa on kohonnut (O'Connor, 2013, s. 4; Bowlby, 2007). Apuna erotilanteissa voivat olla lapselle tärkeä(t) rakkausesine(et), sillä ne voivat lisätä lapsen turvallisuuden tunnetta (Rusanen 2011, s.95). Kanninen ja Sigfrids (2012) tuovat esiin vanhemman mielikuvan vahvistamisen kasvattajan tärkeänä tehtävänä. He puhuvat kirjassaan muistisillasta kodin ja päiväkodin välillä. Se voi auttaa lasta pitämään yllä mielikuvaa vanhemmasta ja tuntemaan olonsa turvalliseksi. Tällaisia voivat olla rakkausesineiden lisäksi esimerkiksi kuvat kotoa, lelut, tietty musiikki ja lapsen kanssa luodut merkitykset esimerkiksi lelujen välillä kotona ja päiväkodissa. (Kanninen & Sigfrids, 2012).

4.2 Päiväkoti ja kiintymyssuhde kasvattajaan:

4.2.1 Toissijaisen kiintymyssuhteen muodostuminen:

Lapsi alkaa jo melko varhain muodostaa ensisijaisen kiintymyssuhteen lisäksi muita kiintymyssuhteita. Lapsen mieleen rakentuu ensisijaisen kiintymyksen kautta sisäinen malli itsestä, muista ja suhteesta muihin. Nämä lapsen sisäiset mallit vaikuttavat siihen, miten lapsi kohtaa muita ihmisiä ja se toimii myös toissijaisten kiintymyssuhteiden rakentamisen pohjana. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen mieleen sisäistyneiden mallien kautta lapsi olettaa muiden hoitajien suhtautuvan häneen samalla tavalla kuin hänen ensisijainen kiintymiskohteensa (Booth, Kelly, Spieker & Zuckerman, 2003, s. 84; Cugmas, 2007, s. 349-350; Rusanen, 2011). Bowlby:n (1981, s. 367-368) mukaan ensisijaisen kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa lapsen toissijaisten kiintymyssuhteiden muodostumiseen niin, että turvattomammin kiintynyt lapsi on kykenemättömämpi muodostamaan uusia kiintymyssuhteita. Rusanen (2011, s. 203) mukaan primaarikiintymyksen laadulla on myös suuri merkitys sille, miten lapsi avautuu sosiaalisiin tilanteisiin ja tätä kautta se vaikuttaa myös muiden kiintymyssuhteiden syntyyn. Myös Kanninen ja Sigfrids (2012, s. 32) tuovat esille, että turvallisesti kiinnittynyt lapsi muodostaa muita todennäköisemmin luottavan suhteen omahoitajaan päiväkodissa. Booth:n, Kelly:n, Spieker:n & Zuckerman:n (2003) mukaan lapsen ja äidin kiintymyssuhteen laadulla onkin yhteys lapsen ja kasvattajan väliseen kiintymyssuhteen laatuun. Cugmas:n (2007) mukaan tätä yhteyttä ei kuitenkaan ole ja hän perustelee tätä sillä, että lapsen kiintymyssuhde on yksilön ja lapsen välinen suhde eikä niinkään heijasta lapsen sisäisiä työmalleja.

Pesosen (kuten viitattu Laitinen, 2004, s.18) mukaan lapsen kiintymyssuhde kasvattajaan päiväkodissa syntyy hyvästä vuorovaikutuksesta. Kenguru -projektin tuloksiin pohjautuen hyvä vuorovaikutus on sensitiivistä sekä lapsen tarpeet ja tunteet huomioon ottavaa. Tähän liittyvät saatavilla olo, tunneväaste eli lapsen tunteiden oikea tulkinta, yhteiset jaetut tilat kasvattajan ja lapsen välillä sekä johdonmukaisuus. (Laitinen 2004). Olennaista olisikin ymmärtää lapsen sisäisiä merkityksiä ja ymmärtää lapsen mielentilan ja viireystilan vaikutusta tilanteiden tulkintaan, tunnekokemusten voimakkuuteen ja toimintavalmiuteen (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 157). Kuitenkin, jotta lapsen ja kasvattajan välille voisi muodostua turvallinen kiintymyssuhde, kasvattajan tulisi olla myös halukas sitoutumaan emotionaalisesti lapseen (Bowlby, 2007, s. 314). Bowlby:n (kuten viitattu Rusanen 2011, s. 203) mukaan kasvattajien tulee haluta vastata lapsen odotuksiin, toimia suojelijoina ja lohduttajina, mutta lisäksi myös jäljitellä kodin hoivaa. Tällöin lapsen pitäisi päiväkodissa voida kokea samantapaista suhtautumista ja rutiineja kuin kotona. Kun vuorovaikutusta

kasvattajan ja lapsen välillä tarkastellaan kiintymyssuhdeteoriasta käsin, olisi tärkeää, että kasvattaja pystyisi luomaan lapsen ja aikuisen välille sellaisen suhteen, että lapsi kokisi pystyvänsä kääntymään kasvattajan puoleen jokaisessa tilanteessa ja joka hetki. Lapsi voi kuitenkin aloittaessa varhaiskasvatusta toimia vaativasti, koska hän voi olla jätetyksi tulemisen vuoksi levoton, surullinen tai vihainen. Bowlby:n (kuten viitattu Rusanen, 2011, s 95) mukaan lapsen ristiriitaiseen käyttäytymiseen mukautuminen on ensiarvoisen tärkeää. Rusanen (2011, s. 95) korostaa, että lapsen ehdoilla toimiminen onkin ainut tapa toimia, jotta lapsi voisi alkaa luottamaan ja viihtymään aluksi täysin vieraan aikuisen kanssa. (Rusanen, 2011, s. 115-116, 94-95).

Kuten aiemmin tuli ilmi, kasvattajan pysyvyys on tärkeää, jotta kiintymyssuhde voisi muodostua. Bowlby:n (2007) mukaan turvallisen toissijaisen kiintymyssuhteen muodostumiseksi on välttämätöntä, että lapsella pysyy sama kasvattaja useita vuosia. Kuitenkin Rusanen (2011, s. 117) mukaan uuden kasvattajan turvalliseksi kokeminen sekä Kanninen ja Sigfrids:n (2012, s. 125) mukaan kiintymyssuhteen muodostuminen uuteen kasvattajaan kestää usein puolesta vuodesta vuoteen.

Kalland:n (2011) mukaan olisikin tärkeää, että päiväkodissa lapsella olisi omahoitaja, joka huolehtisi lapsesta silloin kuin vanhempi ei ole paikalla. Kun lapsen tarpeista vastaa yksi ja sama kasvattaja, lapsi tietää tällöin keneltä saa tarvitsemansa avun, tuen ja turvan (Laitinen 2004). Kanninen ja Sigfrids (2012, s. 125) kuitenkin korostavat kirjassaan, että pelkkä omahoitajan nimeäminen ei takaa lapsen turvallista kiintymyssuhdetta kasvattajaan vaan se vaatii kasvattajalta myös emotionaalista läsnäoloa. Kuitenkin päiväkodissa, jossa ryhmässä on useampi kasvattaja ja paljon lapsia omahoitajuuden toteutumisessa on haasteensa. Love:n ym. (2003) tutkimuksessa todettiin, että päiväkotit on riski kiintymyssuhteen kehittymisen kannalta verrattuna perhepäivähoitoon. Lisäksi Cassiba:n ym. (kuten viitattu Cugmas 2007, s. 352) mukaan päiväkodissa yritetään ehkäistä sitä, että lapsi olisi riippuvainen yksinomaan yhdestä tietystä kasvattajasta, vaikka kasvattajat arvostaisivatkin kiintymyssuhdetta. Kuten aiemmin tuli jo esille, myös suomalaisessa Kenguru-tutkimuksessa kävi ilmi, että lapsen kiintyminen liiaksi yhteen kasvattajaan ajatellaan haittaavan arjen sujumista päiväkodissa, kun lapsi haluaa olla tämän tietyn kasvattajan kanssa eikä hänelle tällöin useinkaan kelpaa jokin toinen kasvattaja (Keltikangas-Järvinen 2012, s. 180). Kalland:n (2011) mukaan usein ajatellaan, että jos lapsen suhteen ollaan

liian sensitiivisiä, hänestä tulee liian vaativa, mikä myös haittaa arjen sujumista päiväkodissa. Tämä on myös ajattelutapana siinä mielessä ristiriitainen, että Kenguru-projektissa tuli ilmi myös se, että turvallisen kiintymyssuhteen kasvattajaansa muodostanut lapsi käyttäytyi vähemmän negatiivisesti kasvattajaansa kohtaan, leikki hoidossa enemmän ja selvisi muita paremmin yksin eri tilanteissa (Laitinen 2004). Cugmas:n (2007) tutkimuksen mukaan kiintymyssuhteessa kasvattajaan oli eroja sukupuolten välillä. Tutkimuksen mukaan poikien ja lastentarhaopettajien välinen kiintymys oli todennäköisemmin turvattomampi kuin tyttöjen ja lastentarhaopettajien välinen kiintymys.

4.2.2 Toissijaisen kiintymyssuhteen merkitys päiväkodissa

Kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta katsottuna on tärkeää, että lapsi voi varhaiskasvatuksessa muodostaa kiintymyssuhteen kasvattajaan, sillä tällöin lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi myös varhaiskasvatuksen aikana. Hyvän ja turvallisen vuorovaikutussuhteen muodostuminen lasta hoivaaviin aikuisiin on tärkeää, koska pieni lapsi on hyvin haavoittuvainen (Sinkkonen & Suhonen, 2005, s. 124) ja lapsen ja hoitajan välinen kiintymys suojaa lapsen kehitystä (Kalland 2011; Bowlby, 2007). Lapsen kiinnittymisen tapa kasvattajaan/kasvattajiin vaikuttaa myös sekä lapsen sopeutumiseen päivähoitoon, että lapsen suoriutumiseen päivähoitossa (Sinkkonen & Suhonen, 2005, s. 124). Bowlby:n (2007, s. 316) mukaan pitkät ajanjaksot ilman kiintymyskohdetta ovat todennäköisesti kehityksellinen riskitekijä lapselle ja lapsi voi olla tällöin haavoittuvampi sosiaalisten ja emotionaalisten ongelmien suhteen tulevaisuudessa. Hänen mukaansa lyhytkestoinen ero ensisijaisesta kiintymyskohteesta ei vahingoita yleensä lasta, jos häntä hoitaa henkilö, johon hänellä on toissijainen kiintymyssuhde. Kun nämä kasvattajat ovat sensitiivisiä, johdonmukaisia ja responsiivisia, he voivat lisäksi tukea lapsen sosiaalista ja kognitiivista kehitystä ja tarjota perheille tukea (Bowlby, 2007, s. 309). Pesosen (kuten viitattu Laitinen 2004, s.17) mukaan lapsi tarvitsee turvallisen kiintymyssuhteen päiväkodissa, sillä se voi toimia turvallisenä kiinnekohtana päivän aikana ja sen avulla lapsi voi selvitä erosta ensisijaisesta hoitajastaan. O'Connor:n (2003, s. 20) ja Bowlby:n (2007, s. 311-313) mukaan toissijaisen kiintymyskohteella on tärkeä merkitys ensisijaisesta

kiintymyskohteesta eron aikana ja heidän mukaansa toissijaisen kiintymyskohteen responsiivinen ja sensitiivinen hoiva voivat lievittää eroahdistusta ja vähentää lapsen kokemaa stressiä.

Kalland (2011) nostaa päiväkotia tarkastellessa esiin kasvattajien rajalliset mahdollisuudet huolehtia lapsen tarpeista ja tavoittaa lapsen tunnetilat yksilöllisesti päiväkodissa. Pieni lapsi tarvitsee tunnetilojensa ja stressin säätelyyn aikuisen apua, sillä hänen säätelymekanisminsa ovat vasta kehittymässä. Lapsen kiintymyskäyttäytyminen aktivoituu, kun lapsi ei koe oloansa turvalliseksi. Huomionarvoista on se, että lapsen turvallisuuden tunne voi järkkyyä, vaikka päivähoito olisi objektiivisesti mitattuna laadukasta, sillä lapsen kokemus tilanteesta voi olla eri (Rusanen 2011, s. 193-194). Lapsen ollessa hätäännytynyt ja jos hänen hätäänsä ei kyetä vastaamaan asianmukaisesti niin, että lapsi tuntisi olonsa paremmaksi, hän kokee hädän hallitsemattomana ja sietämättömänä ja hänen stressitasonsa nousee (O'Connor, 2013). Tutkimusten mukaan, päiväkoti voi aiheuttaa lapselle stressitason nousua, jolla on negatiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle (Keltikangas-Järvinen, 2012; Tikkanen, 2015; Suhonen ym., 2014). Dettling:n tutkimusryhmineen (kuten viitattu Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 67-68) tekemän tutkimuksen mukaan 3-4-vuotiaiden lasten stressitaso nousi päivähoitopäivän aikana. Heidän jatkotutkimuksensa mukaan stressi ei johtunut erosta äidistä vaan sensitiivisen aikuisen puuttumisesta ja jos kasvattajissa oli valpas henkilö lasten tunteille, tällöin lasten kokema stressi ei lisääntynyt. (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 67-68).

Päiväkodista suojaavana tekijänä riskioloissa kasvavien lasten kehitykseen on saatu ristiriitaisia tutkimustuloksia. Osa tutkimustuloksista osoittaa, että laadukas päivähoito voi kompensoida lapsen riskioloja ja turvatonta kiintymystä kotona (Rusanen 2011, s. 224; Kalland 2011; Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 72), mutta päivähoidosta suojaavana tekijänä on vastakkaisiakin näkemyksiä (Rusanen 2011, s. 224; NICHD 2001). Goossens:n ja van Ijzendoorn:n mukaan (kuten viitattu Cugmas 2007, s. 361) lapsi, jolla on turvaton kiintymyssuhde kotona voi kuitenkin kiintyä turvallisesti kasvattajaansa. Cugmas:n (2007, s. 362) mukaan turvallisesti kiintyneille lapsille varhaisella kodin ulkopuolisella hoidolla oli todennäköisemmin negatiivisia vaikutuksia, kun taas turvattomasti kiintyneille lapsille varhainen päivähoito voi olla suojaava tekijä.

Kanninen & Sigfrids (2012, s. 72) kirjoittavat, että päivähoito voi tarjota lapselle sellaisen

tavan olla vuorovaikutuksessa, joka ei ole mahdollista kotona. He jatkavat, että sellaisille lapsille, joille vanhempi ei jostain syystä kykene toimimaan tunteiden säätelijänä, omahoitajuus päivähoitossa voi tarjota ainutlaatuisen tavan kehittyä tunteiden säätelyssä. Keltinkangas-Järvisen (2012, s. 184) mukaan tällainen yksilöllinen tunteiden säätely ei kuitenkaan ole mahdollista suurissa päiväkotiryhmissä ajanpuutteen ja kasvattajien vaihtuvuuden vuoksi. Kanninen & Sigfrids (2012) toteavat myös, että päiväkodin kasvattaja voi olla joillekin riskioloissa kasvavalle lapselle riittävä korvaava kokemus, jonka avulla lapsi voi selviytyä hyvin huolimatta kodin riskioloista. Toisaalta NICHD (1997) tutkimuksen mukaan päivähoiton huono laatu, yli kymmenen tunnin hoitoaika viikossa ja useamman kasvattajan hoitojärjestely yhdessä epäsensitiivisen äidin kanssa olivat jokainen yhteydessä turvattomaan kiintymyssuhteeseen. Vuoden 2001 NICHD tutkimusraportin mukaan suuri viikkotuntimäärä päivähoitossa yhdessä epäsensitiivisen äidin kanssa oli yhteydessä erityisesti ristiriitaiseen kiintymyssuhteeseen, joskaan yhteys ei ollut kovin voimakas. Nämä tutkimustulokset olivat ristiriitaisia aikaisempien tutkimustulosten kanssa sen suhteen, että sen mukaan vietetty aika päivähoitossa on lisäriski lapsille, jotka kokevat epäsensitiivistä ja epäresponsiivista hoitoa äidiltä kotona. (NICHD, 2001).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä tutkielmassa olen kiteyttänyt suomalaisen päiväkotikontekstiin sopivaa kiintymyssuhteeseen liittyvää tutkimuskirjallisuutta yhdeksi kokonaisuudeksi peilauspinnaksi VakaVai-hankkeen tutkimukseen sekä tueksi varhaiskasvatuksen kentälle. Näen, että tutkielmallani on merkitystä myös vanhemmille lastensa varhaiskasvatusjärjestelyjen puntaroimiseen sekä varhaiskasvatuksen palvelujen järjestämisen suunnitteluun ja käytännön työhön.

Tutkimusten perusteella tuli ilmi, että kiintymyssuhteella ja sen laadulla on todella merkitystä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Hoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde luovat pohjan lapsen psyyken kehittymiselle, sosiaaliselle kehitykselle ja kompetenssin kehittymiselle. Vuorovaikutuksessa pienen lapsen kanssa korostuu lapsen tarpeisiin vastaaminen sensitiviisesti ja responsiivisesti niin, että lapsen sisäinen kokemus saavutetaan ja lapsi voi kokea olonsa turvalliseksi. Kiintymyssuhteen näkökulmasta olisi tärkeää, lapsen viettäessä suurimman osan päivästäan varhaiskasvatuksessa, että lapselle pystyisi muodostumaan turvallinen kiintymyssuhde johonkin kasvattajista. Tuloksiin pohjautuen useilla lapsilla stressitaso nousee päiväkodissa ja kiintymys päiväkotipäivän aikana voi suojata lasta stressitason nousulta.

Tutkimusten mukaan liian varhainen ero ja liian pitkät eroajat ensisijaisesta kiintymiskohteesta vaikuttavat lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen ja voivat myös vaarantaa ensisijaisen kiintymyssuhteen muodostumista. Lisäksi ero ensisijaisesta kiintymiskohteesta aiheuttaa lapselle ahdistusta ja tähän eroahdistuksen kokemukseen ja siitä selviämiseen vaikuttaa mm. lapsen ikä. Ajattelen, että tämä on merkittävä seikka, kun mietitään lapsen varhaiskasvatusjärjestelyjen vaikutusta lapsen kehitykselle. Päiväkodissa lapsen kasvattajan olisi tärkeää auttaa lasta eron yli ja auttaa lasta pitämään yllä mielikuvaa vanhemmasta. Olisi tärkeää, että kasvattaja olisi herkkä huomaamaan lapsen ahdistuksen ja että hän auttaisi lasta eroahdistuksessa. Tuloksia peilaten ajattelen, että voidakseen saavuttaa lapsen erilaiset tunnekokemukset sekä ymmärtää ja tukea lasta niissä, kasvattajan tulisi olla halukas ja herkkä huomaamaan sekä tunnistamaan lapsen tunnekokemuksia. Kuten aiemmin tuli ilmi, pieni lapsi tarvitsee ylipäänsä apua tunteiden säätelyssä ja tunteiden säätelyn kehittyminen tapahtuu

vuorovaikutuksessa hoitajan kanssa. Jos lapsi on pystynyt luomaan johonkin kasvattajista turvallisen kiintymyssuhteen, hän voi käyttää tätä apunaan tunteiden säätelyssä. Eroahdistuksessa ja vanhemman mielikuvan ylläpitämisessä apuna voivat toimia kodin ja päiväkodin välille muodostetut muistisillat sekä lapselle tärkeät esineet, joita olisikin hyvä saada aina pitää mukana päiväkodissa. Kodin ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö olisi ylipäätään tärkeää lapsen kehityksen kannalta (Tuompo-Johnasson, 2001). Sitä korostetaan myös uudessa varhaiskasvatuslaissa (L 2015/580, 2a§).

Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisessa keskeistä on hoitajan sensitiivisyys ja responsiivisuus. Kuten kiintymyssuhteen syntymistä käsittelevässä kappaleessa tuli ilmi, turvallinen kiintymyssuhde syntyy johdonmukaisessa ympäristössä, kun lapsen tunteiden ilmaisuun vastataan myötätuntoisesti ja niin, että lapsen olo huojentuu (Sinkkonen, 2004; Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 32). Kenguru-tutkimuksen tuloksiin pohjautuen hyvä vuorovaikutus on sensitiivistä ja lapsen tarpeet ja tunteet huomioon ottavaa, johon liittyvät saatavilla olo, tunneaste eli lapsen tunteiden oikea tulkinta, yhteiset jaetut tilat kasvattajan ja lapsen välillä sekä johdonmukaisuus (Laitinen, 2004). Jotta kasvattaja voisi vastata lapsen tarpeisiin sensitiivisesti ja kiintymyssuhde voisi syntyä päiväkodissa, kasvattajan tulisi tuntea lapsi tarpeeksi hyvin, kohdata hänet yksilöllisesti ja hänen pitäisi myös sitoutua lapseen emotionaalisesti. Kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta erityisen tärkeää olisi myös, että lapsen kasvattajasuhteet olisivat pitkäkestoisia ja mahdollisimman pysyviä. Rusasen (2011) ja Kannisen & Sigfrids:n (2012, s. 125) mukaan kiintymyssuhteen muodostuminen kestää noin puolesta vuodesta vuoteen ja Bowlby:n (2007) mukaan useita vuosia. Kuitenkin Kenguru – tutkimuksessa tuli ilmi, että omahoitajuuden toteutumista vaikeutti lasten hoitopaikan vaihtuminen ja kasvattajien vaihtuvuus hoitopaikassa (Keltikangas-Järvinen, 2012). Mielestäni tämä kasvattajien pysyvyys läpi päiväkotiajan olisi hyvä ottaa huomioon varhaiskasvatuksen järjestämisessä. Jäin tähän pohjautuen myös miettimään, millä tavalla subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen vaikuttaa ryhmien ja kasvattajien kokonaisuuteen sekä yksittäisen lapsen kohdalla ihmissuhteiden vaihtuvuuteen.

Jotta lapsen psyykinen kehitys voitaisiin turvata, kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta olisi tärkeää, että lapsi voisi kokea olonsa turvalliseksi koko päivän ajan. Tällöin olisi tärkeää, että lapsen olisi sallittua olla tarvitseva joka hetki ja toissijainen kiintymyskohde olisi aina saatavilla, kun lapsi sitä tarvitsee. Varhaiskasvatuslain mukaan

varhaiskasvatusympäristön tulisi olla sekä terveellinen että turvallinen (L 580/2015, 6§). Lapsen psyykkisen kehityksen ja kiintymyssuhteen näkökulmasta olisi mielestäni tärkeää objektiivisen turvallisuuden lisäksi turvata lapsen sisäinen turvallisuuden tunne päivähoiton aikana. Kannisen & Sigfrids:n (2012) mukaan eri tilanteista tekemiämme tulkintoja, tunnekokemusten voimakkuutta ja toimintavalmiuksiamme ohjaavat mielentilamme. Kun ajatellaan lapsen kokemusta päiväkodissa, siihen vaikuttaa esimerkiksi lapsen vireystila. Jos lapsi on väsynyt, nälkäinen ja hänellä on jo ikävä vanhempiaan, voi esimerkiksi jokin pieni ristiriitatilanne vertaissuhteissa tuntua lapsesta hyvin vaikealta ja lapsen kokemusmaailmaa voi olla hätääntynyt. (Kanninen & Sigfrids, 2012). Uuden varhaiskasvatuslain myötä pedagogiikka korostuu varhaiskasvatuksessa (L 580/2015, 1§). Kuten aiemmin todettu kiintymyssuhde on myös oppimisen ja kompetenssin kehittymisen perustana. Näinpä olisi tärkeää, että lapsi voisi kiinnittyä turvallisesti kasvattajaan, jotta hänen turvallisuuden tarpeensa olisi tyydytetty ja hän pystyisi suuntaamaan huomionsa uusiin asioihin ja oppimiseen. Rusasen (2011, s. 118) mukaan ”ilman riittävää turvallisuuden tunnetta lapsen on kuitenkin mahdotonta oppia”.

Kuten tulokset osoittivat, tutkimusten mukaan päiväkodeissa kiintymyssuhteen muodostumista voidaan jopa yrittää välttää (Cugmas, 2007, s. 352; Keltikangas-Järvinen s. 180). Lapsen liiallista kiintymistä tiettyyn kasvattajaan vältettiin, koska sen ajateltiin haittaavan arjen sujumista päiväkodissa. Lisäksi Kalland:n (2011) mukaan päiväkodissa voidaan ajatella, että liiallinen sensitiivisyys ja huolenpito voi tehdä lapsista vaativampia. Kuitenkin, kun ajatellaan kiintymyssuhteen merkitystä lapsen kehitykselle, tällainen ajattelutapa voi vaarantaa lapsen psyykkisen kehityksen ja lapsi voi kokea jatkuvaa turvattomuutta ja ahdistusta hoitopäivän aikana. Lisäksi Kenguru – tutkimus osoittaa toista, sillä sen mukaan lapsi, jolla oli muodostunut kiintymyssuhde kasvattajaan, oli itsenäisempi ja leikki enemmän päiväkodissa (Laitinen, 2004). Näinpä turvallisen kiintymyssuhteen arvostaminen ja siihen pyrkiminen varhaiskasvatuksen järjestelyissä voisi ennakoitusten vastaisesti helpottaa arjen sujumista päiväkodissa. Love:n ym. (2003, 1026) tutkimuksen mukaan perhepäivähoito olisi parempi vaihtoehto lapselle kiintymyssuhteen kannalta. Ajattelenkin, että perhepäivähoitomuodon etuna on pienet ja pysyvät ryhmät ja yksi sama pysyvä aikuinen.

Psykologisten tutkimusten mukaan suuret ryhmät päiväkodissa ja kasvattajien vaihtuvuus ovat haaste lapsen psyykkiselle kehitykselle. Niiden on todettu olevan yhteydessä mm.

Lapsen aggressiivisuuteen (Keltikangas-Järvinen, 2012). Nykyisin päiväkodissa alle kolmivuotiaiden ryhmässä voi olla 12 lasta samanaikaisesti ja yhtä aikuista kohden ryhmässä voi olla enintään neljä lasta (L 108/2016, 5 §). Yli kolmivuotiaiden ryhmässä puolestaan lakiuudistuksen myötä ryhmäkoko kasvatettiin ja nykyisin ryhmässä voi olla kahdeksan lasta yhtä kasvattajaa kohti entisen seitsemän lapsen sijaan, mikä tarkoittaa, että lapsia voi päiväkotiryhmässä olla paikalla enintään 24 samanaikaisesti (L 580/2015, 5a§). Tämä on haasteellista lapsen psyykkisen kehityksen ja kiintymyssuhteen kannalta tarkasteltuna, sillä ryhmät ovat ennestään jo olleet suuria ja lapsia on ollut paljon suhteessa kasvattajien määrään. Tämä voi tuoda haasteita lapsen yksilölliseen kohtaamiseen ja hänen tarpeisiin vastaamiseen ja siihen, että lapsi ei välttämättä saa olla tarvitseva joka hetki. Tämä voi tuoda haasteita myös lasten välisen vuorovaikutuksen ohjaukseen ja kuten Kalland (2011) toteaa, että saman ikäisten lasten välinen vuorovaikutus päiväkodissa saattaa olla armotonta ilman aikuisen todellista läsnäoloa ja ohjausta. Tulosten mukaan kiintymyssuhteen näkökulmasta olisi myös erityisen tärkeää, että suhdeluku tarkoittaisi myös pysyvyyttä aikuisten ja lasten osalta eikä olisi vain suhdeluku pelkkänä lukuna, jonka sisällä ryhmä koko ajan elää.

Varhaiskasvatuksesta suojaavana tekijänä riskiolosuhteissa kasvaville lapsille on saatu ristiriitaisia tuloksia. Mielestäni tätä aihetta olisi syytä tutkia enemmän myös Suomessa. Päiväkoti voi olla lapselle lastensuojelun tukitoimenpide ja niinpä olisi tärkeää tietää, millä tavalla se todellisuudessa vaikuttaa lapsen kehitykseen. Uskoisin, että siihen vaikuttaa suurelta osin varhaiskasvatuksen laatu ja se, pystyykö lapsi todella muodostamaan päiväkodissa emotionaalisen turvallisen suhteen johonkin läsnä olevaan aikuiseen vai ajautuuko lapsi päiväkodissa vuorovaikutustilanteesta toiseen eri aikuisten ja lasten keskellä tuntien samalla jatkuvaa turvattomuutta.

Päiväkodin vaikutukset lapsen psyykkiseen kehitykseen eivät siis ole yksiselitteisiä. Kiintymyssuhteen näkökulmasta tarkasteltuna olisi erittäin tärkeää, että päiväkodissakin pystyttäisiin turvaamaan lapsen turvallisuuden tunne ja hänen tarpeensa kiintymykseen koko päivän ajan. Tässä avainasemassa ovat kasvattajien sensitiivisyys sekä varhaiskasvatusjärjestelyjen pysyvyys ja jatkuvuus. Näinpä päiväkodissa olisi myös tärkeää pyrkiä sellaisiin järjestelyihin, joissa jokaisella lapsella olisi mahdollisuus kiintyä valikoivasti johonkin yhteen turvalliseen aikuiseen, joka olisi halukas sitoutumaan lapseen

ja joka olisi sensitiivinen ja saatavilla koko ajan. Päiväkodin suurten ryhmien on kuitenkin itsessään todettu olevan haaste lapsen psyykkiselle kehitykselle.

Tämän tutkielman tekeminen on ollut avartavaa itselleni. Tutkielmaa aloitellessani olin lukenut ja kuullut tutkimuksista, joiden mukaan päiväkotien isot ryhmät ovat riski lapsen kehityksen kannalta ja että päiväkotia aiheuttaa stressitason nousua lapselle ja näin haittaa lapsen kehitystä. Olin myös kuullut päiväkodista suojaavana tekijänä ”riskioloissa” kasvaville lapsille. Olin kuitenkin hyvin vähän tätä ennen lukenut päiväkodin merkityksestä lapsen psyykkiselle kehitykselle kiintymyssuhteen näkökulmasta. Se auttoi itseäni suhtautumaan lähdekirjallisuuteen mahdollisimman objektiivisesti, vaikka kuten johdannossa tuli ilmi, olin kuitenkin pohtinut aihetta aiemmin kriittisesti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Tämän myötä tiedostin, että minun täytyy kiinnittää koko ajan huomiota siihen, että pyrin saamaan mahdollisimman monipuolisen kuvan asiasta ja olen pyrkinyt olemaan korostamatta tutkimuksia, jotka vahvistavat omia ennakkoajatuksiani. Olen myös pyrkinyt olemaan kriittinen tässä työssä mukana olevien tutkimusten suhteen ja tarkastelemaan niiden toteutusta luotettavuuden kannalta suhteessa tämän tutkielman näkökulmaan ja kontekstiin. Tuntiessani omat ennakkoajatukseni olen myös pyrkinyt olemaan erityisesti ”hereillä” niiden tutkimustulosten suhteen jotka eivät ole olleet ennako-oletusteni mukaisia.

Tutkielmani tekemistä on ohjannut koko ajan ajatus siitä, että tämä on tehty yhteistyössä VakaVai –hankkeen kanssa ja olen näin pyrkinyt tuomaan tutkimukseni kautta hankkeeseen mahdollisimman monipuolista näkökulmaa aiheeseen liittyen. Eettisestä näkökulmasta katsottuna olen ajatellut tutkielmassani erityisesti lapsen etua ja hänen psyykkisen kehityksensä turvaamista päiväkotikontekstissa. Olennaista varhaiskasvatuspalvelujärjestelyjen suunnittelussa olisi tarkastella sitä, kuinka ja millaisten järjestelyjen kautta lapsen psyykkistä kehitystä voitaisiin tukea varhaiskasvatuksessa koti-perhepäivähoito-päiväkotia –vastakkainasettelujen sijaan. Olen kokenut haasteena tässä tutkielmassa sen, että näkökulman rajaaminen kiintymyssuhteen tarkasteluun jättää väistämättä pois muita olennaisia asioita päiväkodin merkityksestä lapsen psyykkiselle kehitykselle. Jatkossa olisikin oleellista tarkastella esimerkiksi suurten ryhmäkokojen ja sen mukana tulevien haasteiden merkitystä lapsen arjen kokemusten ja lapsen psyykkisen kehityksen kannalta.

LÄHTEET

- Atjonen, P. (2010). Akateemisen tutkielman raportointiopas: erityisesti kasvatustieteellisen alan opiskelijoita varten. Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta.
- Booth C., Kelly, J., Spieker, S. & Zuckerman, T. (2003) Toddlers' Attachment Security to Child-Care Providers: The Safe and Secure Scale. *Early Education and Development*, 14(1), s. 83-100.
- Bowlby, J. (1981). *Attachment and Loss: Volume 1 Attachment*. New York: Penguin books.
- Bowlby, R. (2007). Babies and toddlers in non-parental daycare can avoid stress and anxiety if they develop a lasting secondary attachment bond with one carer who is consistently accessible to them. *Attachment & Human Development*, 9(4), s. 307-319.
- Cugmas, Z. (2007). Child's attachment to his/her mother, father and kindergarten teacher. *Early Child Development and Care*, 177(4), s. 349-368.
- Hautamäki, A. (2002). Kiintymyssuhdeteoria – teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Kalland, M. (Toim.). *Varhaisen ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen*. Helsinki: WSOY, s.13-66.
- Hämäläinen V-M., Kouvo, A. & Silvén, M. (2009). Äiti vai hoitotäti?- varhaisen päivähoiton yhteydet nuoruusiän psyykkiseen kehitykseen. *Psykologia* 05-06, s.364-375.
- Hämäläinen V-M., Kouvo, A. & Silvén, M. (2010). Vastine koti- ja päivähoiton vaikutuksia koskevaan kommenttipuheenvuoroon. *Psykologia* 02, s.176-178.
- Kalland, M. (2011). Päivähoito kiintymyssuhteen valossa. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Kalland M. (Toim.) *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: SanomaPro Oy. Retrieved from Ellibs 20.12.2016.
- Kalliala, M. (2011). Look at me! Does the adult truly see and respond to the child in Finnish day-care centres?. *European Early Childhood Education Research Journal* 19(2), s. 237-253.

- Kanninen, K. & Sigfrid A. (2012). *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. Helsinki: WSOY.
- Kouvo, A. Korja, R. & Ahlqvist-Björkroth, S. (2013). Vanhemman kiintymyssuhderepresentaatiot ja vanhempi-lapsisuhde. *Psykologia*, 48(05-06), s. 383-401.
- L 580/2015. Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta. Viitattu 19.12.2016 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.
- L 108/2016. Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta. Viitattu 19.12.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.)
- Laitinen, J. (2004). Lapsi tarvitsee kiintymyssuhteen hoitajaan. *Lastentarha* 67:04, s. 16-18.
- Love, J. et al. (2003). Child care quality matters: how conclusions may vary with context. *Child development* 74, s. 1021-1033.
- Mäntymaa, M. & Puura, K. (2011). Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (Toim.), *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen*. Helsinki: WSOY, s. 17-27.
- NICHD early child care network. (1997). The effects of infant child care on infant-mother attachment security: results of the NICHD study of early child care. *Child development*, 68(5), s. 860-879.
- NICHD early child care network. (2001). Child-care and family predictors of preschool attachment and stability from infancy. *Developmental psychology* (Nov) s. 847-862.
- O'Connor, A. (2013). *Understanding transitions in the early years*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Rusanen, E. (2010). Kommentti Virpi-Maria Hämäläisen, Anna Kouvon ja Maarit Silvénin artikkeliin ”Äiti vai hoitotäti”. *Psykologia*, 45(2), s. 174-175.
- Rusanen, E. (2011). *Hoiva kiintymys ja lapsen kehitys*. Helsinki: Finn Lectura.

- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka A. (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>(Viitattu 19.6.2016.)
- Salminen, A. (2011). Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja.
- Sinkkonen, H-M. & Suhonen, E. (2005). Lapsen kiintymyssuhde ja perheen vuorovaikutus päivähoitoon siirtymisen taustalla. Teoksessa: Kontu, E. & Suhonen, E. (toim.) Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus(s.117-125). Yliopistopaino Kustannus: Helsinki.
- Sinkkonen, J. (2004). Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Duodecim 120 s.1866–73.
- Suhonen, E., Sajaniemi, N., Alijoki, A., Hotulainen, R., Nislin, M., & Kontu E. (2014). Lasten stressinsäätely, reagoitavuudet ja leikkikäyttäytyminen päiväkotiympäristössä. Psykologia 49(03), s. 184-197.
- THL (2015). Viitattu 1.3.2017. <<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/lasten-nuorten-ja-perheiden-sosiaalipalvelut/lasten-paivahoito>>.
- Tikkanen, T. (2015). Varhaiskasvatuksen laadulla on tärkeä merkitys lapsen psyykkiselle kehitykselle. Suomen psykologiliitto. [online-viitattu 13.10.2016] http://www.psyli.fi/files/1881/Suomen_Psykologiliitto_Varhaiskasvatuksen_laatu_ta_kea_lapsen_psykkiselle_kehitykselle.pdf.
- Tuompo-Johansson, E. (2001). Day care and mental health. Helsingin yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Viitattu 2.12.2016. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf